

Nr. 3
2009

PHS-SKRIFTSERIE

Jostein Bakke og Tor-Geir Myhrer

Begjæring om varetekt med restriksjoner

– en undersøkelse av praksis

POLITIHØGSKOLEN

Jostein Bakke og Tor-Geir Myhrer

Begjæring om varetekt med restriksjoner

– en undersøkelse av praksis

© Politihøgskolen, Oslo 2009

ISBN 82-7808-069-0

ISSN 0809-6104

PHS Skriftserie nr. 3-2009

Det må ikke kopieres fra denne boka i strid med åndsverkloven og fotografiloven eller i strid med avtaler om kopiering inngått med Kopinor, interesseorgan for rettighetshavere til åndsverk.

Alle henvendelser kan rettes til:

Politihøgskolen

FoU-avdelingen

Slemdalsvn. 5

Postboks 5027, Majorstuen

0301 Oslo

www.phs.no

Layout: Eileen Schreiner Berglie, PHS

Trykk: Ilas Grafisk

Forord

Etter sitt besøk til Norge i 2007 anmodet FNs arbeidsgruppe mot vilkårlig fengsling (UN Working Group on Arbitrary Detention - WGAD) om at Norge gjennomførte en oppfølger til den undersøkelse av «Restriksjoner ved varetekt» som riksadvokaten foretok i 2002. Etter anmodning fra Justisdepartementet i mars 2008 påtok Politihøgskolens forskningsavdeling seg å gjennomføre undersøkelsen.

Undersøkelsen er gjennomført av politiinspektør Jostein Bakke under forskningsmessig ledelse av professor Tor-Geir Myhrer. Bakke har første halvår 2009 vært fristilt fra sine ordinære oppgaver ved Oslo politidistrikt og har i denne perioden vært tilknyttet Politihøgskolens forskningsavdelingen bl.a. for å gjennomføre denne undersøkelsen.

Innhold

Definisjoner	7
1 Innledning og bakgrunn	9
2 Gjennomføring	11
Innhentet informasjon	11
Underrapportering?	13
Skjerming av saker i PAL	15
3 Resultater	16
Restriksjonstyper	16
Generelt om begjæringene	16
Kriminalitetskategorier	16
Aldersfordeling	17
Statsborgerskap	18
Nødvendighet og forholdsmessighet	19
Praktisering av normene	19
Forbud mot massemedia	19
Full isolasjon	20
Delvis isolasjon	22
Brev og besøksforbud og -kontroll	23
Mer om avgrensning i tid	24
Mer om forholdsmessighetsvurderingen	26
Direktiver fra riksadvokaten	28
Særskilt begrunnelse	28
Praktiseres fleksibelt	31
Løpende behovsvurdering	31
Forlengelsesbegjæring senest to dager før	32
Hvordan gjennomføres restriksjonene i fengslene?	33

4 Konklusjon	35
Vedlegg 1: «Særskilt begrunnelse» fra 100 begjæringer (full tekst)	37
Vedlegg 2: «Særskilt begrunnelse» fra 100 kjennelser (full tekst)	45
Vedlegg 3: Utdrag fra kriminalomsorgens retningslinjer (revidert 27. okt. 2008)	47
Vedlegg 4: Lovtekst straffeprosesslovens §§186 og 186a	49
Vedlegg 5: Riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006 om varetekt	51
Vedlegg 6: Elektronisk skjema for politidistriktenes innmeldinger	59

Definisjoner

Strasak Database med informasjon om anmeldte straffesaker, involverte personer m.v.

PAL «Politiets Analyse og Ledelseverktøy» er et verktøy som gjør det mulig å foreta data-uttrekk («spørre») fra Strasak. Dessverre er funksjonaliteten i PAL blitt begrenset fra 7. januar 2008, jfr side 7.

Restriksjonsbegjæring

benyttes i denne rapporten som betegnelse for hver siktet det er begjært fengsling med restriksjonsbruk ovenfor.

Kompis Kriminalomsorgens sentrale dataverktøy.

BL Politiets elektroniske arbeidsverktøy i straffesaksbehandlingen. resultatet av det som gjøres i BL gir data inn i Strasak, som igjen hentes inn i PAL.

1 Innledning og bakgrunn

For 10 år siden, ved avslutningen av sitt besøk i Norge i september 1999, tok Den europeiske torturovervåkingskomiteen (the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment — CPT) bl.a. opp situasjonen for varetektsinnsatte som er undergitt restriksjoner. Dette foranlediget riksadvokatens brev til statsadvokatene og politimestrene 10. november 1999, hvor det ble gitt retningslinjer ifm bruk av restriksjoner ved varetekt. Riksadvokaten har senere omhandlet samme tema i rundskriv nr 5 for 2002, som senere er erstattet av rundskriv nr 4 for 2006 om varetekt.

Straffeprosesslovens bestemmelser ble endret i hhv 2001 og 2002. I 2002 fikk vi en ny bestemmelse i §186a som omhandler fullstendig isolasjon, og som legger avgjørelsen av slik isolasjon til retten. I ot.prp nr 66 for 2001–02 s. 6 sp. II heter det at formålet med §186a er å «sikre en mer betryggende behandling av spørsmålet om varetektsinnsatte skal undergis isolasjon, og dels skal begrense bruken og varigheten av isolasjon»¹. Tidligere ble spørsmålet om isolasjon avgjort av påtalemyndigheten etter at retten hadde besluttet at en fengslet person ikke skulle kunne motta besøk eller brev eller at besøk og brevveksling bare kunne skje under kontroll av politiet. Straffeprosesslovens bestemmelser om restriksjoner i §§ 186 og 186a er inntatt i vedlegg 4. Riksadvokaten har i pkt. VI i rundskriv nr. 4/2006 om varetekt gitt utfyllende direktiver om restriksjonsbegjæringer, se vedlegg 5.

Riksadvokatens direktiver i 1999 ble omhandlet i CPT's rapport 10. mars 2000, hvor det ble anmodet om at det ble foretatt en undersøkelse som avklarte i hvilken grad påtalemyndigheten fulgte disse direktivene. En slik undersøkelse ble gjennomført for første halvår 2002, og ble publisert i «Riksadvokatens publikasjoner» nr 1 for 2003 (september 2003). Generelt fant riksadvokaten at oppfølgingen var tilfredsstillende på mange punkter, men fant det utilfredsstillende at direktivet om at begjæring om restriksjoner skal gis en særskilt begrunnelse (i begjæringen til retten) i liten grad ble oppfylt.

¹ Se om utviklingen mht antall fengslingsbegjæringer etter lovendringen på side 13.

27. april – 2. mai 2007 besøkte FNs arbeidsgruppe mot vilkårlig fengsling (UN Working Group on Arbitrary Detention WGAD) Norge. I rapporten fra arbeidsgruppen 11. oktober 2007 anmodet arbeidsgruppen om at det ble foretatt en undersøkelse «om begjæringer om varetekt og restriksjoner og delvis og fullstendig isolasjon»², dette som en oppfølging av undersøkelsen i 2002.

31. mars 2008 ba Justisdepartementet i et brev til Politidirektoratet om at forskningsavdelingen ved Politihøgskolen gjennomførte en slik undersøkelse arbeidsgruppen ba om. Undersøkelsen presenteres i denne rapporten..

Politiet er i undersøkelsen bedt om å sende inn materiale i forbindelse med alle begjæringer om varetekt med restriksjonsbruk i perioden 1. oktober 2008 til 31. mars 2009. I rapporten redegjøres det i del 2 for gjennomføringen av undersøkelsen og for en del karakteristika ved fengslingsbegjæringene og i del 3 Resultater, redegjøres det mer detaljert for hvordan disse begjæringer forholder seg til de særskilte krav som stilles til restriksjonsbegjæringer.

Undersøkelsen viser at restriksjonsbruken generelt er adskillig mindre omfattende nå enn i 2002, både i innhold og i omfang. Dessuten er periodene det begjæres for fremdeles korte.

Riksadvokatens direktiv om særskilt begrunnelse for restriksjonskravet følges i liten grad opp. Opplysninger fremkommet under undersøkelsen har også gitt grunnlag for noen refleksjoner omkring hvor effektivt restriksjoner gjennomføres i fengslene.

² «The Working Group encourages the Government to continue to monitor the practice of imposing restrictions and deprivation of liberty to ensure that it is carried out on a case by case basis. In this context, it invites the Government to arrange a survey [...] on applications for remand and restrictions and partial and complete isolation in pretrial detention [...] The Working Group would like to be informed of the result.» (fra rapportens kap VII, litra a) (pkt 98, s. 24).

2 Gjennomføring

Innhentet informasjon

Politihøgskolens forskningsavdeling besluttet å gjennomføre undersøkelsen for perioden oktober 2008 — mars 2009. Politidistriktene er bedt om å sende inn informasjon om alle begjæringer om varetektsfengslinger i perioden. Informasjonen ble bedt innsendt digitalt ved hjelp av et tilsendt PDF-skjema. På skjemaet ble det anmodet om

- strukturert informasjon om begjæringen (f.eks om hva som er begjært, hva retten besluttet, saksnummer i Strasak mv),
- svar på enkelte spørsmål (f.eks. om det er begjært lettelse i restriksjonsbruken fra siktedes side i perioden samt en eventuell vurdering av saken i ettertid/øvrige merknader fra aktors side), samt
- teksten fra selve begjæringen og kjennelsene (skjemaet var konstruert slik at denne kunne «limes inn» i egne felt).

De innsendte skjemaene er importert inn i en database for videre behandling. Det ble fylt ut ett skjema for hver person og for hver gang det ble begjært fengsling for vedkommende. Til sammen ble det innsendt 465 skjemaer om slike begjæringer. 297 av disse gjelder førstegangsfengsling, og 12 gjelder fortsatt restriksjonsbruk (innenfor en tidligere gitt fengslingsperiode). I en del skjemaer er mangler og inkonsistens korrigert. I tillegg er enkelte innmeldinger mottatt, men ikke vurdert videre fordi de var mangelfulle, eller var utenfor perioden som ble undersøkt.

Basert på saksnummeret i Strasak og siktedes personalia er ytterligere informasjon om sakene hentet fra Strasak via PAL³.

³ Se side 15 om «skjerming» av saker

I noen av begjæringene (33 av 465) mangler selve begjæringene, og i svært mange (374 av 465) mangler tingrettens kjennelse i fulltekst.

4 politidistrikter er ikke omhandlet i denne undersøkelsen på grunn av manglende innmelding. Fra politidistriktene

- Romerike,
- Rogaland, og
- Vest-Finnmark

ble henvendelsene fra Politihøgskolen ikke besvart, mens

- Østfold meddelte telefonisk ultimo mai at det etterspurte materialet (som skulle gjelde over hundre fengslinger) allikevel ikke ville bli innsendt.

Politidistriktene som etter dette omfattes av undersøkelsen representerer 83,1% av forbrytelsessakene i landet⁴. At fire politidistrikter ikke har innrapportert sine tall, hvor tre er forholdsvis folkerike og har norsk yttergrense (flyplass eller grenseovergang), kunne tale for at disse distriktene står for en større del av «restriksjonsbruken» enn deres andel av kriminaliteten skulle tilsi. De fire distriktene rapporterte alle sine tall i undersøkelsen av 2002, og sto da for til sammen 164 av 1114 restriksjonsbegjæring, dvs. 14,7%. De øvrige distrikter sto følgelig for 85,3%. Dette tyder på at de distrikter som nå ikke har rapportert sine tall ikke står for noen uproporsjonal bruk av varetekt med restriksjoner, og at det tallmaterialet som undersøkelsen er basert på trolig gir et dekkende bilde.

De 465 mottatte rapportene gjelder til sammen 327 personer i 218 forskjellige saker. 3 personer går igjen i flere saker løpet av perioden, slik at vi snakker om til sammen 324 *forskjellige* personer i de 218 sakene.

Ved undersøkelsen første halvår 2002 ble det mottatt 1114 begjæring⁵ og det er altså et betydelig færre antall begjæring som er innsendt denne gangen. Når vi justerer for hvilke distrikter som er inkludert i materialet hhv i 2002 og denne gangen så er restriksjonsbegjæring redusert med 49,7%.

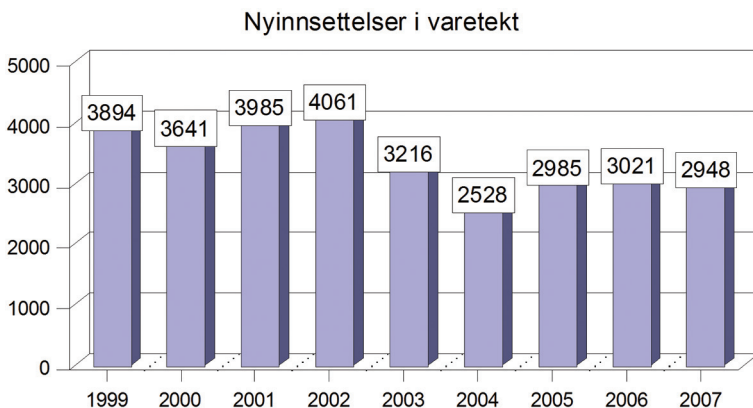
⁴ 2008 iflg Statistisk sentralbyrå

⁵ Begrepet «begjæring» benyttes i 2002-undersøkelsen muligens synonymt med «papir-begjæringen», og kan i så fall omhandle flere personer i samme begjæring.

Underrapportering?

Det finnes ingen strukturert lagring av informasjon i politiets registre over varetektsbegjæringer, men enkelte politidistrikter fører lokal statistikk. Dette betyr at vi må holde muligheten åpen for at det er en viss grad av underrapportering (altså også for de distriktene som har levert materiale). Vi antar at det var liten underrapportering i 2002-undersøkelsen.⁶

Den betydelige reduksjonen av restriksjonsbegjæringer i hht rapporteringene gjør det naturlig å søke etter faktorer som kan forklare nedgangen. En sannsynlig faktor er at hensikten med lovendringen i 2002, nemlig å begrense bruken (jfr motivene i ot.prp 66 for 2002–2002, gjengitt ovenfor under 1.), er oppnådd. Grafikken under viser nyinnsettelse i varetekt⁷:

I 1999 ble restriksjoner brukt ved 41% av førstegangsfengselene⁸, og i årene 2002–2006 har dette ligget på under 40%⁹. I 2007 hoppet denne andelen plutselig til 52%. Bruken av full isolasjon var 16% i 2006 og 17% i 2007, så det er for de mindre inngripende restriksjonene det var en markert økning dette året. For

⁶ 2002-undersøkelsen's 1114 rapporter motsvarer 793 tilfeller av siktede som er innsatt på restriksjoner i hht tall fra Kriminalomsorgen. Rapporten opplyser at 70% av de 1114 rapportene gjelder førstegangsfengslinger, og vi kan derfor anslå at det tilnærmet ikke er underrapporteringen i 2002 (dvs. ca. 14 saker, eller snaut 2%).

⁷ Basert på de offisielle tallene fra SSB. Kriminalomsorgens tall avviker noe fra disse.

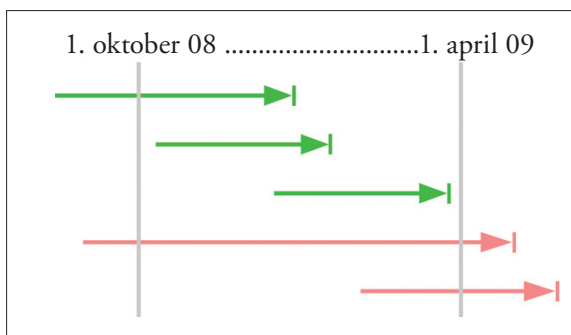
⁸ Kilde: Ot.prp nr 66 for 2001–2002

⁹ 2002: «nærmere 40%», 2003: 37%, 2004: 39%, 2005: 36% og 2006: 39% i hht Kriminalomsorgens årsbøker/årsstatistikk.

2008 foreligger foreløpig ikke tall fra verken SSB eller kriminalomsorgen, men Justisdepartementet har foretatt et data-uttrekk fra Kompis for denne undersøkelsen, jfr nedenfor.

En annen faktor kan være at perioden som ble undersøkt muligens adskiller seg noe fra det normale fordi det pågikk en aksjon blant politiets tjenestemenn som innebar motvilje mot å la seg bli pålagt overtid. Dette antas å ha redusert politiets samlede etterforskningsproduksjon og særlig fått betydning for de tyngre sakene hvor restriksjonsbruk er aktuelt. Til illustrasjon var det i perioden for 2002-undersøkelsen registrert ca 10 860 saker¹⁰ under Strasak-kapitlet «Allmenfarlige forbrytelser» (som stort sett gjelder narkotika-saker) mot 8 875 i perioden for undersøkelsen – en reduksjon på 18,3%.

I Kompis registreres *avsluttede* fengslingsperioder med restriksjonsbruk. Justisdepartementet har på anmodning foretatt et datauttrekk for den perioden

denne undersøkelsen omfatter. Da materialet ble overlevert bemerket man samtidig at det var overraskende få isolasjonssaker i perioden. For hele 2008 var 423 personer underlagt fullstendig isolasjon, mot kun 149 i det halvåret som omfattes av denne undersøkelsen. Til sammen

ble 209 fengslinger med restriksjoner avsluttet i undersøkelsesperioden (grønne piler i den skjematiske illustrasjonen over). I vår undersøkelse skal alle disse personene omfattes, men i tillegg kommer de som er *gjennomgående* eller har *påbegynt* varetekt med restriksjoner være med (røde piler). Kompis-materialet omfatter altså bare periodene som er illustrert med grønne piler (avsluttede fengslinger), mens undersøkelsen her også omfatter perioder som vist ved de røde pilene. Som nevnt ovenfor er det til sammen 327 personer som er innrapportert. Talle fra Kompis gir derfor grunnlag for å anta at det ikke er stor underrapportering i materialet som er mottatt fra politiet, og at den markerte nedgangen i restriksjonsbegjæringer er reell.

¹⁰ Nøyaktig tall foreligger ikke pga Strasakomleggingen det året. Tallet er et estimat som er basert på årstallet (som er 21 366).

Skjerming av saker i PAL

I BL er det gitt mulighet for å «skjerm» spesielle saker. Når en sak skjermes blir de fysiske dokumentene i saken utilgjengelig utenfor en avgrenset gruppe tjenestemenn. Formålet med å skjerm en konkret sak er å ivareta hensynet til fortrolighet i saker som antas å være særlig sensible. Dessverre valgte Politiets data- og materielltjeneste fra 7. januar 2008 også å utelate disse sakene (som ikke-eksisterende) når man søker etter forskjellig type statistikk-informasjon i PAL. Formålet med denne innlagte begrensningen er uklar, og den fører til problemer for analyse-avdelinger i politiet. Når det i denne undersøkelsen benyttes data som er hentet fra PAL så vil denne informasjonen være mangelfull på grunn av den nå innlagte sperren. Av de 465 sakene undersøkelsen omfatter er det 110 (23,5%) som synes å være skjermet. For disse sakene får vi altså ikke tak i informasjon via PAL, f.eks. om statistikkgruppe, avgjørelseskode, osv. Politidirektoratet bør overveie om det er nødvendig og hensiktsmessig at skjermingene også må ha denne konsekvens.

3 Resultater

Bakteppet for undersøkelsen er normer og regler angående restriksjonsbruk, herunder lovbud og direktiver/retningslinjer, men også bekymring og interesse for temaet fra internasjonale organers side og den alminnelige samfunnsdebatt har vært viktig. Det er imidlertid lagt vekt på å relatere redegjørelsen nedenfor til formelle regler og retningslinjer.

En del karakteristika ved begjæringene omtales også, selv om dette er overskuddsmateriale og ikke informasjon som det systematisk er søkt etter. I tillegg er også enkelte øvrige temaer berørt, som bl.a. innholdet i tingrettens kjennelse og fengsles praktisering av restriksjonene. Slik informasjon er også omtalt i 2002-undersøkelsen og når det også er inkludert her, er det bl.a. for å vise utvikling eller trender.

Restriksjonstyper

I denne undersøkelsen er politidistriktene bedt om å angi begjæringene om følgende kategorier av restriksjoner:

- Ikke tilgang til massemedia
- Full isolasjon
- Delvis isolasjon
- Brev og besøk-forbud
- Brev og besøk-kontroll

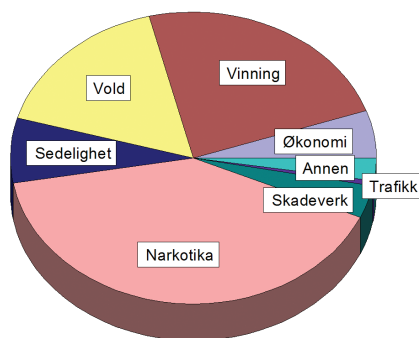
Generelt om begjæringene

Kriminalitetskategorier

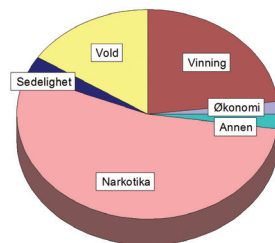
I 445 (av 465) begjæringene kjenner vi statistikk-koden til saken¹¹, og basert på dette fordeler begjæringene seg på følgende kriminalitetskategorier:

¹¹ 190 av 110 «skjermede» saker (se om «skjermede saker» på side 15) har enten juristen opplyst koden spesielt siden saken var skjermet, eller dette følger av innholdet i begjæringen.

- Økonomi: 24 begjæringer
- Vinning: 105 begjæringer
- Vold: 74 begjæringer
- Sedelighet: 33 begjæringer
- Narkotika: 180 begjæringer
- Skadeverk: 16 begjæringer
- Trafikk: 2 begjæringer
- Annen: 11 begjæringer

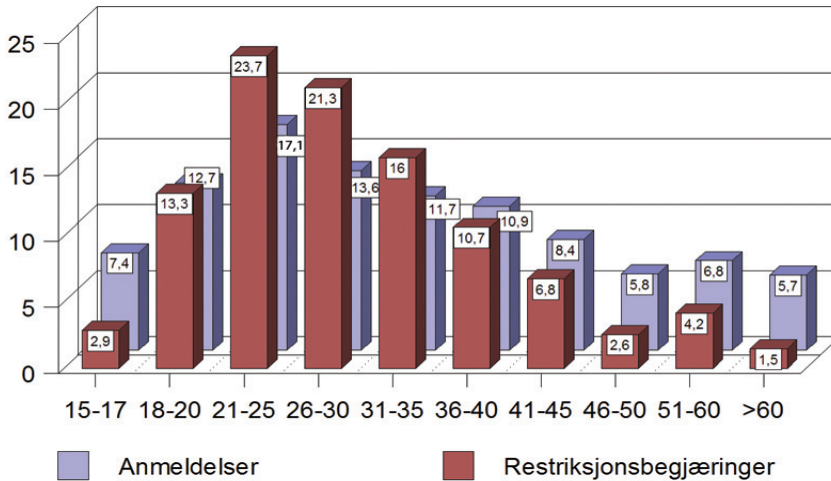
I den store figuren (kaken) vises fordelingen, mens den litt mindre figuren til sammenligning viser fordelingen ved 2002-undersøkelsen.

Aldersfordeling

I 13 tilfeller er det begjært restriksjoner i forbindelse med en siktet som er under 18 år. De siktede fordeler seg aldersmessig slik

- 15–17 år: 13 begjæringer
- 18–20 år: 47 begjæringer
- 21–25 år: 108 begjæringer
- 26–30 år: 97 begjæringer
- 31–35 år: 73 begjæringer
- 36–40 år: 49 begjæringer
- 41–45 år: 31 begjæringer
- 46–50 år: 12 begjæringer
- 51–60 år: 19 begjæringer
- >60 år: 7 begjæringer

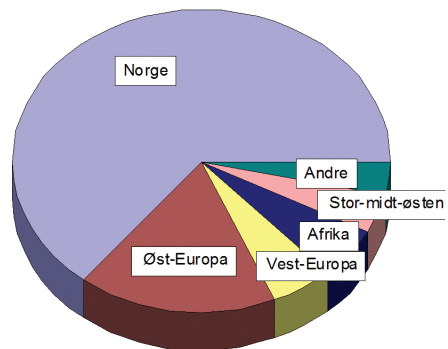

I grafen ovenfor vises prosent-fordelingen for alder på siktede ved restriksjonsbegjæring i søylene foran, sammenlignet med alderfordelingen på alle anmeldte i 2008¹² i søylene bak. Umiddelbart kan det være nærliggende å se grafen som en bekreftelse på at restriksjoner i samsvar med loven brukes med særlig forsiktighet overfor unge lovovertridere. En mer nærliggende forklaring er likevel at personer mellom 15 og 17 år i liten grad er mistenkt for overtredelser som er alvorlige nok til å begrunne restriksjoner.

Statsborgerskap

I 290 tilfeller kjenner vi den siktedes statsborgerskap¹³, og dette fordeler seg slik:

- 64,5% norsk
- 16,9% øst-europeisk (inkl russisk)
- 5,5% vest-europeisk (ekskl. norsk)
- 5,5% afrikansk
- 4,1% fra midt-østen (inkl Tyrkia og arabiske land)
- 2,1% sør-amerikansk
- 0,7% fra østen, og
- 0,7% statsløse

¹² Beregning foretatt på datauttrekk fra PAL.

¹³ Hentet fra Strasak ved hjelp av PAL, jfr side 15 om begrensninger i PAL.

Til sammenligning har 85% av samtlige anmeldte i 2008 (alle straffesaker) norsk statsborgerskap. At andelen personer med annet enn norsk statsborgerskap er på ca. 35% i saker med restriksjoner, henger trolig i det vesentlige sammen med de lovbruddskategorier som dominerer saker hvor restriksjoner brukes. 285 begjæringer av 445 (64%) gjelder vinning og narkotika. Dette er lovbruddskategorier hvor det er klart høyere innslag av personer med annet statsborgerskap enn norsk, enn det som er tilfelle for den totale kriminalitet, (jf. SSB-Etterforskede lovbrudd 2005 - Flere voksne tatt for lovbrudd - www.ssb.no/lovbrudd)

Nødvendighet og forholdsmessighet

Straffeprosesslovens §170a angir et generelt proposjonalitetskrav for tvangsmidler: Jo mer inngripende et tvangsmiddel er (type og lengde), desto mer skal det til for å bruke det. Dette prinsippet gjelder også for restriksjoner under varetekt, og er derfor ansett unødvendig å lovfeste spesielt for dette. Etter dette følger det at restriksjoner skal brukes så lite som mulig og ikke brukes

- hvis mindre inngripende tiltak er tilstrekkelig,
- lengre enn nødvendig,
- hvis det må anses uforholdsmessig.

Praktisering av normene om restriksjoner

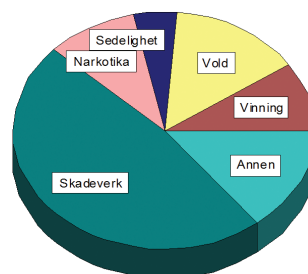
Forbud mot massemedia

Begjæringene

I 21 tilfeller (4,5% av alle restriksjonsbegjæringene) er det begjært forbud mot massemedia, hvorav

- 6 tilfeller gjaldt for 7 dager
- 7 tilfeller gjaldt for 14 dager, og
- 9 tilfeller gjaldt for 28 dager

Disse 21 begjæringene refererer seg til 12 av de 218 sakene med restriksjonsbegjæring i undersøkelsesperioden.

Utvikling

I 2002-undersøkelsen ble det opplyst at «99% ble gitt tilgang til aviser, radio/TV og bøker». Det betyr at vi nå har ca det dobbelte antallet. Det er imidlertid små tall, og ikke mulig å si noe om en trend basert på dette. Til illustrasjon gjelder 10 av tilfellene skadeverk, hvorav 9 fordeler seg på to enkeltsaker.

Retten vurdering

Av de 21 begjæringene har retten i

- 17 tilfeller gitt fullt medhold,
- 1 tilfelle gitt medhold, men for en kortere periode, og i
- 3 tilfeller avslått fullstendig

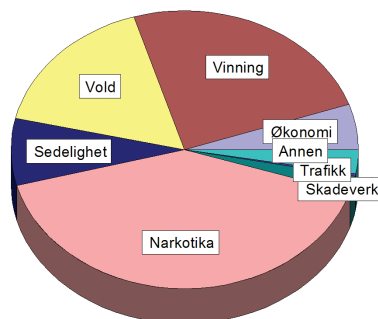
Gjennomføring

I 6 tilfeller¹⁴ (33%)¹⁵ ble forbudet mot media opphevet av påtalemyndigheten før perioden som var gitt av retten utløp. I et tilfelle opplyses konkret at dette skyldtes at sentrale vitner da var avhørt.

Full isolasjon

Begjæringene

Ved i alt 117 tilfeller (25%) er det begjært full isolasjon, og 100 av disse gjelder førstegangs-fengslinger. Det er følgelig begjært full isolasjon i 34% av de 297 førstegangs-restriksjonsbegjæringene. I 9 av de 100 er det begjært isolasjon for et tidsrom kortere enn 14 dager, som er lovens maksimumsgrense ved førstegangs-fengslinger. I 7 tilfeller er det senere i særskilt begjæring anmodet om forlengelse av isolasjonen med 14 dager (altså

¹⁴ Av 13 tilfeller hvor vi har opplysninger om dette. I skjemaet som skulle innsendes var det et felt for å opplyse om dette, og det er naturlig å anta at når dette står u-utfyllt så er forbudet gjennomført fullt ut.

¹⁵ Prosent av de 18 tilfellene hvor retten ila medie-forbud.

for hele resten av fengslingsperioden på 28 dager). I 10 tilfeller er fengsling med fullstendige isolasjonen begjært forlenget (altså ny fengslingsperiode). I disse tilfellene ble det ikke i noen tilfeller begjært full isolasjon for lengre periode enn 14 dager, selv om det i 8 av disse tilfellene (=80%) var begjært fengsling for lengre enn 14 dager.

Utvikling

I 2002-undersøkelsen opplyses det at 90% av de innsatte som var underlagt restriksjoner ikke hadde tilgang til samkvem med andre innsatte. Det totale omfanget av innsatte som er underlagt full isolasjon er altså betydelig redusert siden forrige undersøkelse.

Gjennomføring

I 11 tilfeller (10%)¹⁶ ble isolasjonen opphevet av påtalemyndigheten før perioden som var ilagt av retten var utløpt.

Rettens vurdering

Av alle begjæringer om full isolasjon har retten i

- 95 tilfeller (81%) gitt fullt medhold,
- 11 tilfeller (9%) gitt medhold, men for et kortere tidsrom¹⁷,
- 3 tilfeller (3%) i stedet gitt delvis isolasjon, og i
- 8 tilfeller (7%) avslått fullstendig

Absolutte tidsgrenser

Regler

Loven inneholder noen absolutte regler om lengstetid for bruk av full isolasjon:

- Retten kan ved første begjæring kun fastsette for inntil 2 uker.
- Retten kan ved forlengelse
 - normalt kun fastsette for inntil 2 uker av gangen, men inntil
 - 4 uker hvis «særlige omstendigheter» tilsier at fornyet prøving etter 2 uker

¹⁶ Prosent av tilfellene hvor retten ila full isolasjon.

¹⁷ Inkludert 2 tilfeller hvor det var begjært full isolasjon i 4 uker ved førstegangs fengslingen (i strid med Strpl §186a).

vil være åpenbart overflødig og siktede er over 18 år.

- Når siktelsen gjelder en straffbar handling som kan medføre inntil 6 år fengsel skal ingen
 - holdes i full isolasjon i mer enn 6 uker, men allikevel
 - utover 6 uker hvis det gjelder flere forhold samlet kan medføre mer enn 6 år og «*tungtveiende hensyn gjør det nødvendig*».
- Ingen skal holdes i full isolasjon i mer enn
 - 12 uker, men allikevel
 - utover 12 uker hvis «*tungtveiende hensyn gjør det nødvendig*».
- Fengslede under 18 år kan under ingen omstendigheter holdes isolert sammenhengende mer enn 8 uker.

Praksis

Ved to anledninger ble det fra påtalemyndighetens side bedt om full isolasjon i 4 uker i førstegangs fengsling, noe det ikke er lovlig adgang til å ilegge. I begge tilfeller reduserte retten til lovlige 14 dager. Ut over dette er det ikke mulig i materialet å se at det er noen brudd på de absolutte reglene mht absolutt tidsavgrensning.

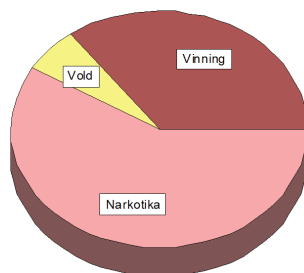
I to tilfeller er det begjært full isolasjon i 7 dager for siktede under 18 år. I ett tilfelle fastsatte retten i stedet brev og besøkskontroll i 7 dager for en 17-åring, og i det andre tilfellet mente tingretten at det ikke var tilstrekkelig bevisforspillelsesfare for en 16-åring, mens lagmansretten fant at det var en nærliggende fare, og ga begjæringen medhold. Se for øvrig «Aldersfordeling» på side 17-18.

Delvis isolasjon

Begjæringene

I 65 tilfeller (14%) er det begjært delvis isolasjon (hvorav 3 gjelder forlengelser innenfor en allerede gitt fengselsperiode).

17 slike begjæringer er forlengelses-begjæringer hvor førstegangs fengslingen ligger innenfor undersøk-

elsesperioden, slik at vi kjenner til utviklingen i restriksjonsbruk i perioden¹⁸. Disse 17 begjæringene gjelder 7 fengslingsaker (altså med flere begjæringer/sammenhengende perioder). I alle disse 7 sakene har det opprinnelig vært full isolasjon, hvoretter begjæringen senere er «reduert» fra påtalemyndighetens side.

Gjennomføring

I alle saker, hvor vi har informasjon om dette, ble den delvise isolasjonen gjennomført for hele perioden som var ilagt av retten.¹⁹ I 8 tilfeller er det opplyst i merknadsfeltet at siktede fikk anledning til delvis ukontrollert besøk av familien, og i ett tilfelle ble det funnet et substitutt for isolasjonen (plassering ved institusjon mot løfte om ikke å snakke med noen om saken).

Retten vurdering

Av de 65 begjæringene har retten i

- 56 tilfeller (86%) gitt fullt medhold
- 4 tilfeller (6%) gitt medhold, men for et kortere tidsrom, og i
- 5 tilfeller (8%) avslått fullstendig.

Brev og besøksforbud og -kontroll

Begjæringene

Hele 442, eller 95%, av restriksjonsbegjæringene omfatter brev og besøksforbud eller -kontroll. I realiteten snakker vi om tilnærmet 100% av sakene.²⁰ I 84 av disse tilfellene (23%) er denne restriksjonen begjært for et kortere tidsrom enn fengslingsperioden det bes om.

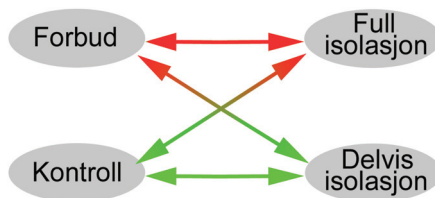
Brev og besøksforbud/-kontroll er anvendt i mange kombinasjoner med øvrige restriksjoner, f.eks. ser vi begjæring om

¹⁸ I de øvrige sakene, hvor den samlede fengslingsperioden ble påbegynt før 1. oktober 2008, vil de(n) første begjæringene ikke omfattes av undersøkelsen. Vi kjenner da ikke til omfanget av restriksjoner i initialfasen, og kan heller ikke si noe om utviklingen i perioden i disse sakene.

¹⁹ Se side 32-34 om gjennomføringsproblemer i fengslene.

²⁰ 9 av de øvrige gjelder begjæringer som kun dreier seg om forlenget isolasjon innenfor en allerede gitt fengslingsperiode. I de resterende drøyt 10 sakene kan det være en viss usikkerhet mht om materialet er helt korrekt.

- brev og besøksforbud i kombinasjon med *full* isolasjon i 66 tilfeller,
- brev og besøksforbud i kombinasjon med *delvis* isolasjon i 33 tilfeller,
- brev og besøkskontroll i kombinasjon med *full* isolasjon i 34 tilfeller,
- brev og besøkskontroll i kombinasjon med *delvis* isolasjon i 26 tilfeller, og
- brev og besøkskontroll helt alene i 275 tilfeller.

Gjennomføring

I 38 tilfeller (9%) besluttet påtalemyndigheten forbudet hevet før perioden som var gitt av retten var utløpt.

Retten vurdering

Av de 442 begjæringene har retten i

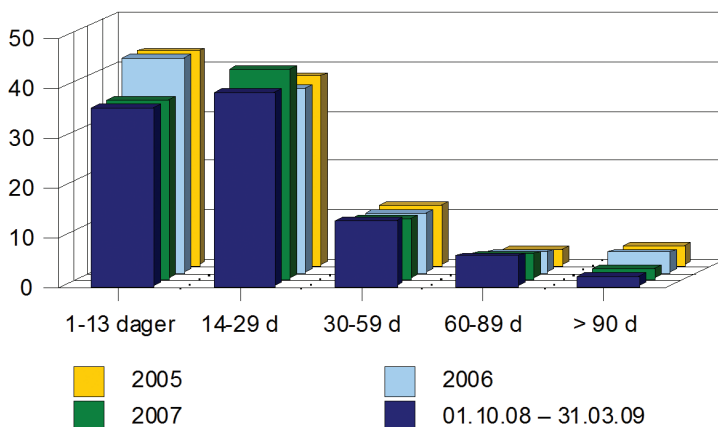
- 354 tilfeller (80%) gitt fullt medhold,
- 9 tilfeller (2%) redusert fra forbud til kontroll,
- 1 tilfelle (¼ %) redusert fra forbud til kontroll og gitt medhold for en kortere periode,
- 60 tilfeller (14%) gitt medhold, men for en kortere periode, og i
- 18 tilfeller (4%) avslått fullstendig.

Mer om avgrensning i tid

Spørsmålet om hvorvidt restriksjonene ikke begjæres for lengere tid enn strengt nødvendig er det ikke mulig å besvare uten å gå grundig inn i alle de aktuelle sakene. Den i praksis beste indikasjonen vi har må være rettens avgjørelser. I gjennomgangen ovenfor ser vi at retten totalt sett i noe over hver tiende begjæring reduserer tidslengden (noen få av disse blir senere forlenget igjen etter en ny begjæring).

Det er ikke mulig å si noe om periodenes lengde på bakgrunn av materiale fra denne undersøkelsen, fordi fengslingsperiodene strekker seg ut både i forkant og i etterkant av perioden som er undersøkt. Justisdepartementet har derfor på anmodning hentet ut tall fra kriminalomsorgens datasystem, som vi i rammen har sammenlignet med de offisielle tallene fra årene 2005–2007. Tallene gjelder varetekter som ble avsluttet i perioden.

Bruk av restriksjoner

Dager	1 - 13	14 - 29	30 - 59	60 - 89	> 90
2005	43	38	12	3	4
2006	43	37	12	4	4
2007	36	42	12	5	2
01.10.08 - 31.03.09	36	39	13	6	6

Tallene viser fordeling i perioden i prosent

For vår undersøkelsesperiode er det altså slik at én av tre saker varer restriksjonen i under to uker, og tre av fire varer under én måned. Disse tallene i seg selv gir ikke grunnlag for bekymring. Men vi noterer at i nærmere én av fem tilfeller reduserer retten periodens lengde i forhold til begjæringen eller avslår helt, og det kan muligens indikere at påtalemyndigheten ikke vurderer tidsperioden godt nok. Det er imidlertid vanskelig å si noe sikkert om dette. Når retten reduserer tiden behøver det ikke skyldes at retten er uenig i hvilken tid som er påkrevd. Det kan også være at retten ønsker å ha en nærmere kontroll med at etterforskningen har den nødvendige fremdrift, men i og for seg er beredt til å forlenge restriksjonsperioden om det fremmes begjæring om dette.

Men når vi i tillegg sammenligner tallene fra departementet med den offisielle statistikken for årene 2005–2007, kan det synes som om de helt korte restriksjonsperiodene (1–13 dager) er redusert. Dette kan ha sammenheng med at pågripelses-

perioden fra medio 2006 ble forlenget til 3 dager etter pågripelsen. Der man før ba om en kort restriksjonsperiode når siktede ble fremstilt dagen etter pågripelsen, er de etterforskningskritt som kunne begrunne restriksjoner allerede gjennomført når siktede blir fremstilt på den tredje dag.

Mer om forholdsmessighetsvurderingen

Metodeproblem

Det er vanskelig å finne gode metoder for å undersøke i hvilken grad restriksjonsbruken er riktig i forhold til de grunnleggende krav om nødvendighet og forholdsmessighet. For etterforskningsmetoder som benyttes til å fremskaffe informasjon, for eksempel kommunikasjonskontroll, kan verdien både «måles» ved å se hvilken informasjon som rent fraktisk er frembrakt og gjennom å intervju sakens aktører om hvilken verdi de mener metoden har hatt, jf. f.eks. undersøkelsen i vedlegg 1 til NOU 2009:15. For restriksjonsbruken stiller det seg annerledes. Midlene bidrar ikke til å fremskaffe bevis, men til at andre bevis ikke blir forspilt hvilket er vanskeligere å måle. I tillegg må verdien av restriksjonene basere seg på en antakelse om hva siktede ville ha gjort hvis han var gitt muligheten, og deretter hvor ødeleggende dette ville vært for etterforskningen. I teorien kunne vi tenke oss at man for et antall straffesaker hvor det er tillatt restriksjonsbruk unnlater å iverksette restriksjoner, for så å sammenligne utfallet av disse sakene med et «tilsvarende» antall andre restriksjons-saker. I praksis er dette langt på vei ugjørlig – først og fremst pga samfunnsbehovene mht å oppklare og iretteføre alvorlig kriminalitet. I narkotikasaker hvor man ikke har noen privat fornærmet og hvor politiet dessuten selv avdekker det straffbare forhold kunne en likevel tenke seg at man i en nærmere angitt tidsperiode unnlot å bruke alle typer eller enkelte utvalgte restriksjonstyper i annen hver sak hvor man ellers ville begjært det, for deretter å undersøke om disse saker etterforskningsmessig gjennomgående fikk et annet utfall enn i de saker hvor restriksjoner ble benyttet.

Hvordan gikk det?

Det kan også gi en viss indikasjon på «nødvendigheten» hvordan sakene med restriksjonsbruk avgjøres til slutt. På det tidspunkt denne rapporten skrives har kun 36 av sakene fått rettskraftig avgjørelse²¹, hvorav

²¹ Vi minner om at 23,5% av sakene er «skjernet», jfr side 15.

- 16 har fått fellende dom.
- 3 har fått dom på frifinnelse
- 12 er henlagt under henvisning til bevisets stilling
- 3 har fått forelegg, og
- 2 er avgjort «utenfor straffesak».

I tillegg til dette er det såkalt ”positiv påtaleavgjørelse” for 89 siktede, hvorav det for

- 57 er tatt ut tiltale, og for
- 32 er tatt ut siktelse med tanke på tilståelsesdom.

Det kan nok diskuteres i hvilken grad det er interessant å benytte denne avledede indikasjonen, og antagelig sier ikke dette oss så mye. Sakene kan ikke sammenlignes med andre saker nettopp fordi de forhold som har tilsagt restriksjonsbruk gjør at de har en annen karakter. En høy henleggelses og frifinnelsesprosent vil ikke nødvendigvis være en indeksjon på at restriksjonene brukes uskjønnsomt. Restriksjonene brukes jo nettopp i de saker der bevissituasjonene allerede fra starten er vanskelig og sårbar. Uansett må i så fall denne delen av undersøkelsen fullføres når alle saker er endelig rettskraftige, presumptivt om et par år.

Aktors vurdering i ettertid

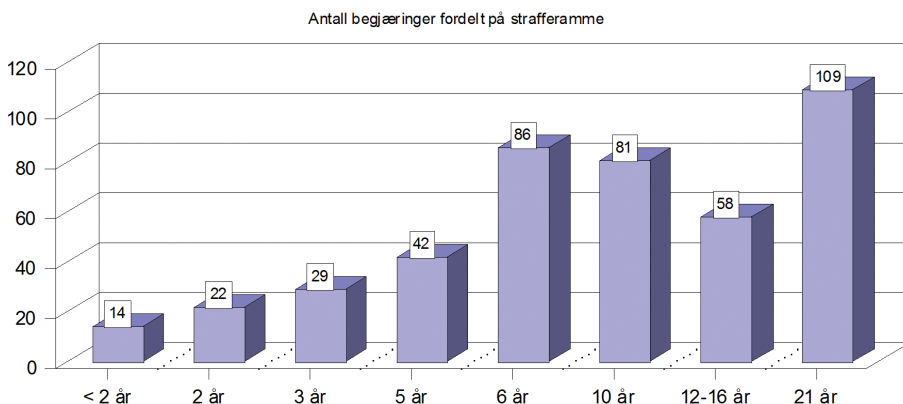
En annen mulighet er å be om en vurdering i ettertid av sakens involverte parter (aktor, forsvarer, dommer). I skjemaet som skulle returneres var det avslutningsvis et «øvrige merknader»-felt hvor det ble antydnet at man f.eks. kunne angi hvordan man vurderte restriksjonsbruken i ettertid. I 188 tilfeller er det skrevet noe fritekst om dette, og politiaktorene skriver i 180 tilfeller at man vurderer restriksjonsbruken som nødvendig. I 8 tilfeller mener aktoren at den ikke var det, eller at man er usikker på dette. I de fleste av de 8 tilfellene oppgis det at det var manglende fremdrift i etterforskningen som i realiteten gjorde restriksjonsbruken unødvendig.

I forbindelse med en annen nylig undersøkelse ved Politihøgskolens forskningsavdeling²² fremkom at dommere hadde liten forutsetning for å vurdere slikt i ettertid idet de ikke kjenner sakenes videre gang og utfall. Videre fremkom at forsvarere og aktorer vurderte sakene nokså forskjellig. Kort oppsummert: På den éne siden er aktorenes vurdering i ettertid svært klar i bekreftende retning, mens vi for vår undersøkelse mangler forsvarernes innspill om dette.

²² NOU 2009:15. Vedlegg 1

Sakens alvor

Et sentralt moment for en forholdsmessighetsvurdering er sakens alvor. En indikasjon på dette kan være strafferammen i sakene. Følgende graf viser hvordan dette fordeler seg²³.

Når det gjelder sakene med helt lav strafferamme viser en enkel gjennomgang at foruten åpenbare feil-koder dreier det seg om saker med uidentifisert person etter utlendingsloven, saker med betydelig farepotensiale (en del brannstiftelser) eller formueskrenkelser av betydelig omfang («profesjonell» skadeverktøyer v/tagging/graffiti, vinningskriminalitet). Generelt synes restriksjoner kun å brukes i forbindelse med saker som er alvorlige.

Direktiver fra riksadvokaten

Særskilt begrunnelse

I riksadvokatens rundskriv nr 4 for 2006 punkt VI/4 heter det at «*Påtalemakta må gje utfyllande opplysningar om dei skadeverknader som, trass i at den sikta er varetektsfengsla, kan oppstå om restriksjonar ikkje vert fastsett.*»²⁴ Tolket i lys av det opprinnelige pålegget i brevet 10. november 1999 må dette fremdeles forstås slik at det stilles et krav om at begrunnelsen for restriksjoner

²³ Dataene er fremskaffet ved å knytte sakens statistikk-kode til den alvorligste «alvorsgraden» i BL's lovbudtabell.

²⁴ Dommeren har et tilsvarende pålegg mht utforming av kjennelsen i strpl §186, 3. ledd.

- skal omtales adskilt fra behovet for fengsling (eget avsnitt), og
- det skal angis konkret hvilke skadevirkninger som kan oppstå dersom det ikke fastsettes restriksjoner.

I 2002-undersøkelsen brukes en drøy fjerdedel av rapportsidene på dette temaet. I rapportens forord betegnes dette som et viktig pålegg, som det er uakseptabelt at ikke blir fulgt opp (slik 2002-undersøkelsen avdekket).

Etter å gjennomgått et representativt utvalg av begjæringene (100 av 445) kan det konkluderes med at pålegget fra riksadvokaten fortsatt ikke oppfylles i særlig grad. I 16 av de 100 sakene finnes det ingen særskilt begrunnelse (det vil altså si at denne delen av fengslingsmalen i BL har blitt slettet fra teksten). I de øvrige begjæringene bærer de særskilte begrunnelsene stort sett preg av å inneholde påstander, men ikke egentlig begrunnelse. Innholdet i de særskilte begrunnelsene går hovedsakelig på tre forhold, nemlig muligheten for å

- samordne/tilpasse forklaringer,
- påvirke vitner, og å
- fjerne bevis (ved hjelp av utenforstående).

Det er sjeldent begrunnelsene beveger seg i retning av å redegjøre for hvilke skadevirkninger eventuelle samordnede forklaringer vil ha, hvilken posisjon og mulighet siktede i realiteten har som gir ham mulighet til å påvirke vitner, og på hvilken måte, hvilke skadevirkninger det vil få, osv. I motsetning til i 2002-undersøkelsen angir vi ikke noen prosent-andel av godtatte/ikke-godtatte begrunnelser. Den vesentligste årsak til dette er at vi har vanskelig for å se hva som er det prinsipielle skillet mellom godtatte/ikke godtatte begrunnelser i undersøkelsen fra 2002. En sammenlikning av tall blir da vanskelig. I stedet gjengir vi i vedlegg 1 de særskilte begrunnelsene i fulltekst (anonymisert).

Når pålegget følges opp så dårlig er det to spørsmål som reiser seg, nemlig naturligvis for det første «Hva skyldes dette?». Men et annet spørsmål som ikke kan unnlates er «Kan direktivet være uhensiktsmessig eller urealistisk?».

Det er mulig at svaret på både det første og det andre spørsmålet er at begrunnelsen for en bevisforspillelsesfengsling, og en tilsvarende for restriksjonsbruk i bunn og grunn, alltid vil være den samme. I det lyset kan man si at det i realiteten er to forhold som avgjør restriksjonsbruk, og det er hhv en forholdsmessig-

hetsvurdering (sakens alvor) og siktedes mulighet og evne til bevisødeleggelse. Sannsynligvis fremkommer disse momentene i den ordinære begrunnelsen for selve fengslingen. Når direktivet om særskilt begrunnelse for restriksjonene i så liten grad etterleves, er det derfor grunn til å tro at dette kan forklares med to samvirkende forhold:

For det første er det i alle tilfeller hvor en siktet fengsles med begrunnelse i bevisforspillelsesfaren slik at politiet og påtalemyndigheten ønsker at siktede i minst mulig utstrekning skal ha mulighet for å komme i kontakt med verden utenfor fengslet. I mange tilfeller står også etterforskningen slik at politiet har liten oversikt over hvordan siktede kan forspille bevis. Men i hvor stor grad det er adgang til å begrense siktedes adgang til å komme i kontakt med utverdenen bestemmes i realiteten av om sakens alvor «bærer» den aktuelle restriksjonen. Mye kan derfor tyde på at det som i realiteten avgjør, er det departementet vek tilbake for å foreslå i Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) side 47-48, nemlig et særskilt forholdsmessighetskrav for bruk av restriksjoner. Er dette korrekt, forklarer det i alle fall til en hvis grad hvorfor kravet om en *særskilt* begrunnelse i så liten grad etterleves.

Den andre delbegrunnelsen kan være av faktisk art: I noen tilfeller har politiet en ganske klar formening om hvordan siktede kan forspille bevis. Men ved å angi dette vil politiet samtidig fortelle siktede hva de vet eller mener å vite, og kanskje også i stor utstrekning hva de ikke vet. Det første vil bidra til «øke» siktedes mulig til å forspille bevis, (for eksempel hvilke vitner som bør søkes kontaktet) og det andre vil være viktig for siktede når han eller hun skal forklare seg.

Rapporteringen som er foretatt i tilknytning til foreliggende undersøkelse gir ikke grunnlag for å trekke sikre konklusjoner. Men den omstendighet at det har vist seg vanskelig å få en tilfredsstillende etterlevelse av begrunnelseskravet over en periode på ca. 10 år hvor også antall begjæringer blitt vesentlig færre, gir etter vår oppfatning riksadvokaten grunn til å se nærmere på hva dette konkret skyldes, og om kravet er urealistisk eller uhensiktsmessig.

De samme karakteristika og vurderinger som er gitt i de forrige avsnittene mht påtalemyndigheten gjelder også for tingrettenes begrunnelser. Disse er kanskje i enda hyppigere grad «form»-preget. Se vedlegg 2 hvor de begrunnelsene vi har tilgjengelig (fra de 100 sakene hvor dette er gjennomgått) er gjengitt. Tingrettens aktivitet ligger utenfor det denne rapporten skal vurdere, men vi gjengir dette her fordi det kan

underbygge de vurderinger som gis i de foregående avsnitt om at det særskilte begrunnelseskraft for påtalemyndighetens begjæringer.

Praktiseres fleksibelt

Riksadvokaten pålegger påtalemyndigheten at «*restriksjonar må så langt råd praktiserast fleksibelt*», jfr rundskrivets side 4.

I de merknadene (friteksten) det ble gitt anledning til å skrive er det for 18 begjæringer opplyst om konkrete tiltak/ting siktede ble gitt anledning til til tross for forbudet som var gitt. Dette må imidlertid ses i lys av at det ikke var gitt noen oppfordring til å skrive noe om eventuell fleksibel praktisering.

Strengt tatt kan det kanskje sies å være selvmotsigende både å kreve at restriksjoner kun skal kreves/gis i strengt nødvendig grad, så kort som mulig og så lite inngripende som mulig for deretter å be om at de skal praktiseres «fleksibelt». Dersom restriksjonsbruken er etter forutsetningene skulle det presumptivt ikke være mye igjen å være fleksibel med.

Svarene indikerer uansett at når det er behov og mulighet for det så blir restriksjoner praktisert på en smidig måte overfor siktede.

Løpende behovsvurdering

Riksadvokaten pålegger påtalemyndigheten en kontinuerlig vurdering («...må heile tida vurdere om det er naudsynt å opprettholde restriksjonane, også innanfor den tidsfristen som er fastsatt av retten..»)

I fremstillingen ovenfor fremkommer det at påtalemyndigheten i en del tilfeller har opphevet restriksjoner ilagt av retten før perioden var utløpt. Imidlertid er det svært mange som heves etter «faste» tidsintervaller som 7, 14, 28 dager. For «Full isolasjon» som utløper i løpet av undersøkelsesperioden var hele 76,5% gjennomført i en (evt. siste) periode på 14 eller 28 dager, og 83% etter 7, 14 eller 28 dager.

Hvis riksadvokatens direktiv må forstås «på daglig basis» eller i alle fall på løpende basis, noe uttrykket «heile tida» tyder på, så kan tallene ovenfor indikere at pålegget ikke fullt ut følges i anslagsvis tre av fire saker. De færreste saker ligger imidlertid slik an at man kan foreta en daglig vurdering av om restriksjonene er unødvendige eller uforholdsmessige. Med mindre restriksjonen er

knyttet til gjennomføringen av ett konkret etterforskningskritt, for eksempel at en konkret person er avhørt, er det mye som kan tyde på vurderingen er knyttet til en mer periodisk gjennomgang av utviklingen i saken. Selv om dette kanskje ikke er i helt god harmoni med riksadvokatens krav om vurdering «heile tida» passer det i og for seg godt med loven, som gjennomgående opererer med uker», ikke «dager».

Oppsummert så synes praksis å være slik at når det er konkrete endringer av forutsetningene så foretas det gjerne en umiddelbar oppheving av forbudene. Når det ikke er det, og det er den generelle forholdsmessighetsvurderingen som er det sentrale, så skjer gjerne vurderingen i ukens-intervaller. Denne praksisen må antas være i harmoni med lovens system, altså forutsatt at status i saken er nogenlunde uendret.

Forlengelsesbegjæringer senest to dager før

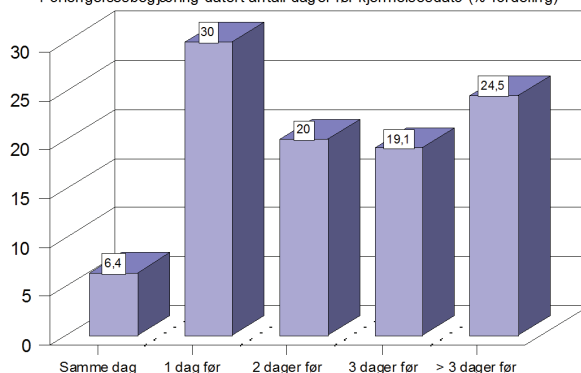
Riksadvokaten pålegger påtalemyndigheten å sende eventuelle forlengelsesbegjæringer til retten senest to dager før fengslingsperiodens utløp. Dette er et krav som ikke er spesielt for restriksjonsbegjæringene, men som gjelder i alle saker. For restriksjonsfengslingen er det likevel viktigere at fristen overholdes, fordi saken i disse tilfeller inneholder flere og mer kompliserte vurderingstemaer. I det følgende presumerer vi at kjennelsen er avsagt (datert) samme dag som rettsmøtet, noe vi kan anta at stemmer i tilnærmet alle tilfellene. Tilsvarende forutsetter vi at begjæringen er sendt samme dag den er datert.

Når det gjelder forlengelsesbegjæringene er to av tre sendt senest to dager før fengslingsperiodens utløp, mens hver tredje (36,4%) er sendt dagen før eller samme dag.

Når hver tredje begjæring ikke er i overensstemmelse med riksadvokatens direktiv er det mye som tyder

på at samspillet med de lokale tingrettene og siktedes forsvarer har større innflytelse på rutinene enn overordnet påtalemyndighets direktiv. Er både tingretten og forsvarer

Forlengelsesbegjæring datert antall dager før kjennelsesdato (%-fordeling)

fornøyd med tidspunktet de får tilgang til begjæringen, vil det uansett ikke komme noen klage som kan bidra til å korrigere praksis.

Hvordan gjennomføres restriksjonene i fengslene?

I noen saker fra Hordaland fremkom det at restriksjoner ble opphevet fordi det fremkom at de fengslede hadde lyktes med å kommunisere med hverandre i Bergen fengsel. Dette reiser spørsmålet: I hvilken grad gjennomføres restriksjonene faktisk i fengslene? Og hvis det for eksempel er slik at «full isolasjon» ikke er en realitet, har det da noen hensikt? Eller kan det endog være slik at det kan virke mot sin hensikt: Siktede har reelt hatt mulighet til å ødelegge bevis, samordne forklaringer osv, men kan «bevise» at han ikke har hatt denne muligheten fordi han jo har sittet isolert? Hvis så er tilfelle: Kan full isolasjon i så fall være en fordel for den skyldige og en betydelig belastning for den uskyldige?

Det er ikke mulig innenfor den tidsmessige og resursmessige rammen for denne rapporten å gi noen full oversikt over hvordan de forskjellige restriksjonene faktisk gjennomføres i fengslene. På grunn av svarmaterialet som kom inn fremkom det indikasjoner på avvik. Vi har derfor hatt to samtaler om temaet med henholdsvis Oslo fengsel og «Region Sør» i kriminalomsorgen.

Oslo fengsel v/daglig leder Larsen forteller at full isolasjon er vanskelig å gjennomføre full ut, men «vi gjør så godt vi kan». Fengselet er ikke bygget eller personellmessig utrustet til å klare å gjennomføre full isolasjon. Hvis f.eks. de som sitter isolert skal fremstilles for lege eller annet, så vil de møte andre fanger på veien. Og de isolerte kan jo også rope gjennom cellevinduene, f.eks. til folk som står ute på gaten.

Region Sør er administrasjonsenhet for 12 fengsler herunder f.eks. Drammen og Kragerø. Assisterende direktør Killveig opplyser at hun mener at restriksjoner reelt blir gjennomført slik de er bestemt av retten. Fengslene har egne sikkerhetsavdelinger, slik at også «full isolasjon» skal kunne gjennomføres som forutsatt. Hun uttrykte imidlertid også at dersom det var slik at noen fullt isolerte «virkelig ville» kommunisere med andre, så skal man ikke se bort fra at de vil lykkes med det.

Justisdepartementet opplyser at det ikke er gitt noe omfattende regelverk rundt restriksjonsbruk under varetektsfengsling, og at det som foreligger først og fremst er presiseringer av at man nøye skal følge rettens beslutninger og samarbeide med

påtalemyndigheten. Disse retningslinjene fremkommer i kapitel fire i det som oftest omtales som en «perm» som er en sentral regelsamling innenfor kriminalomsorgen²⁵, jfr vedlegg 3.

Departementet har ikke gjennomført noen særlig undersøkelse av hvordan restriksjoner under varetekt gjennomføres. Imidlertid er man kjent med at delvis isolasjon er vanskelig eller ikke mulig å gjennomføre i praksis. Fengslene har til dels rett og slett ikke mulighet for å isolere en siktet i forhold til en eller flere bestemte andre innsatte i samme fengsel, og må da i realiteten isolere den fengslede på en måte som i praksis tilsvarer full isolasjon. Etter vår oppfatning er dette en problemstilling som bør følges opp. I kravet om nødvendighet innbefattes gjerne to elementer: At det ønskede resultat ikke kan oppnås ved andre mindre inngripende midler, og at det aktuelle middel er egnet for å nå det ønskede resultatet, dvs. er adekvat. Hvis det skulle være slik at de aktuelle restriksjoner ikke er adekvate midler til å nå målet, er dette av sentral betydning for hvorvidt de bør begjæres brukt.

²⁵ «Retningslinjer til lov om gjennomføring av straff mv (straffegjennomføringsloven) og til forskrift til loven»

4 Konklusjon

Selv om man tar hensyn til at tre forholdsvis folkerike politidistrikter ikke har implementert sine tall, mener vi det er grunnlag for følgende konklusjoner:

Det er særlig to markerte endringen siden 2002-undersøkelsen. For det første ser vi en betydelige reduksjonen i bruk av restriksjoner totalt sett. For det andre er det en klart mer differensiert bruk av forbud. I 2002 heter det at «kun 10% hadde tilgang til andre enn medsiktede i saken», mens nå har siktede brev og besøksforbud/kontroll uten øvrige restriksjoner (isolasjon) i 61% av sakene. Vi må kunne trekke den slutningen at formålet med 2002-lovendringen er oppfylt.

I 74% av tilfellene blir rettens kjennelse lik det påtalemyndigheten har begjært – mot 65% i 2002. Dette indikerer sannsynligvis at påtalemyndigheten er mer restriktiv i sin begjæringspraksis.

Generelt er varigheten av restriksjonsbruken kort, og benyttes for alvorlige saker. Full isolasjon begjæres, med to unntak, ikke for lenger enn 14 dager av gangen. Siden 2007 er det imidlertid en trend i retning av at de helt korte periodene bortfaller.

Riksadvokatens direktiv om at restriksjonsbegjæringer skal inneholde en særskilt begrunnelse for restriksjonsbehovet følges i liten grad opp.

Det kan stilles spørsmål ved fengslenes gjennomføring av isolasjons-restriksjoner. Dette gjelder både hvorvidt delvis isolasjon i praksis blir full isolasjon, og hvorvidt full isolasjon er en realitet. Disse spørsmålene bør undersøkes videre.

Denne undersøkelsen har delvis vært nødvendig fordi det ikke finnes strukturert informasjon om varetektsfengslinger i politiets data-systemer. I tillegg til at dette er en kostbar måte å få inn informasjon på er heller ikke det materialet man tilegner seg nødvendigvis det beste. Det er ikke usannsynlig at det senere igjen vil bli reist spørsmål om politiets praksis, og bl.a. derfor bør det vurderes å bygge informasjon om fengslinger inn i politiets arbeidsverktøy/datasystemer.

Når det nå likevel skal gjøres vesentlige endringer i registrene som følge av ny straffelov og ny politiregisterlov, ligger forholdene godt tilrette for dette.

Vedlegg 1

«Særskilt begrunnelse» fra 100 begjæringer:

1) Av de ovennevnte grunner som refererer seg til faren for forspillelse av bevis begjæres..

2) Dersom siktede løslates frykter politiet at han vil kontakte andre involverte og slik forspille bevis. Av samme grunn bes om at siktede undergis brev- og besøkskontroll i hele fengslingsperioden.

3) Begrunnelsen for disse restriksjonene er at etterforskningen er i en avgjørende fase, hvor det er viktig at bevis ikke forspilles ved at de siktede får samordnet eller tilpasset sine forklaringer, påvirket vitner eller andre beviser, herunder eventuelle pågripelser av flere mistenkte. Det gjenstår bl.a. avhør av alle de siktede. Det er derfor viktig at de ikke får tilgang til medier eller har kontakt med personer i eller utenfor fengselet.

4) Dersom siktede nå løslates eller gis adgang til fri og ukontrollert kommunikasjon, er det konkret og nærliggende fare for at han vil forspille bevis i saken.

6) Dersom de siktede nå løslates eller gis adgang til fri og ukontrollert kommunikasjon, er det konkret og nærliggende fare for at de vil forspille bevis i saken. Særlig er det fare for at bevis mot medskyldige forspilles ved at spor fjernes og forklaringer tilpasses.

Det anses som avgjørende for den videre etterforskning at denne kan foretas uten påvirkning fra siktede.

Dette innebærer at de siktede i to uker må undergis fullstendig isolasjon (dvs. utelukkes fra fellesskap med andre innsatte), da man har erfaring fra fengselet med at brev- og besøkskontroll ikke er tilstrekkelig for å sikre at de varetektsinnsatte ikke kan påvirke saken ved beskjeder ut av fengselet via andre innsatte.

7) Det anses som avgjørende for den videre etterforskning at denne kan foretas uten påvirkning fra siktede.

Dette innebærer at siktede i to uker må undergis fullstendig isolasjon (dvs. utelukkes fra fellesskap med andre innsatte), da man har erfaring

fra fengselet med at brev- og besøkskontroll ikke er tilstrekkelig for å sikre at de varetektsinnsatte ikke via andre innsatte kan påvirke saken.

8) Bevisforspillelsesfare, jf. straffeprosessloven § 171, 1. ledd nr. 2

På grunn av det straffbare forholds art og spesielle grunnlag, sammenholdt med siktedes og fornærmedes relasjon/følelsesmessige binding, anser politiet at det foreligger en reell mulighet for at siktede vil kunne påvirke fornærmede og at han sannsynligvis vil søke å benytte en slik mulighet. Tilsvarende anses også å gjelde overfor vitner fra siktedes familie som ennå ikke er avhørt. Skadevirkningene for etterforskningen er i så fall at saken ikke vil bli fullt opplyst og/eller at bevis svekkes, hvilket vil ha betydning for påtalevurderingen. Derfor begjæres det restriksjoner i form av brev- og besøkskontroll i 2 i medhold av straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt.

9) Politiet mener at siktede bør undergis brev og besøkskontroll i perioden det tar å få avholdt et evt. nytt dommeravhør.

10) Begrunnelse fullstendig isolasjon: Det vises til det anførte under bevisforspillelsesfaren. Dersom siktede ikke hindres samkvem med øvrige innsatte og deres besøkende i fengselet, vil han kunne oppnå å ødelegge bevis på den måte som der angitt. Selv tjenester som i det ytre kan virke uskyldig for en utenforstående, kan være nok til å skjule det politiet leter etter. Utfra sakens art og omfang har han særlig oppfordring til å ville gjøre det.

11) For å sikre at siktede ikke kontakter utenforstående og på den måten forspiller bevis eller varsler medsammenvarnerne, begjæres ..

13) Fare for forspillelse av bevis (jf. straffeprosessloven § 171 nr. 2) foreligger fordi [...] Det er derfor viktig også av hensyn til siktede at politiet får mulighet til å etterprøve hans opplysninger uten at siktede gis mulighet til å påvirke disse. Dette oppnås kun ved full isolasjon i begjært

fengslingsperiode og det vil ødelegge muligheten for å kontrollere hans opplysninger hvis han ikke undergis full isolasjon.

14) Politiet ønsker å foreta en ny rekonstruksjon hvor siktede gis anledning til vise på hvilke steder han har befunnet seg denne natten. Det antas at denne rekonstruksjon vil danne grunnlag for videre undersøkelser som man igjen ønsker å konfrontere siktede med uten at han gis anledning til å påvirke eventuelle vitner.

16) .. av hensyn til etterforskningen [..]. Av samme grunn begjæres delvis isolasjon, slik at de siktede ikke gis anledning til å kommunisere med hverandre

17) Restriksjoner brev og besøksforbud:

Det begjæres at siktede undergis brev og besøksforbud i 4 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt. Det vises til at formålet med varetektfengslingen vil bli tilnærmet illusorisk uten slike restriksjoner, idet siktede da vil ha rimelig vid adgang til å forspille bevis ved å kunne kommunisere med personer utenfor fengselet.

Restriksjoner – fullstendig isolasjon:

Det begjæres at siktede undergis fullstendig isolasjon i 2 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jfr. straffeprosessloven § 186a. Det vises til at etterforskningen er i en innledende og sensitiv fase, hvor flere personer er pågrepet og varetektsfengslet, og hvor det ikke kan utelukkes med ytterligere pågripelser. Av hensyn til sakens opplysning er det helt avgjørende at siktede i denne fasen forhindres i å kunne kommunisere med andre via innsatte i fengselet, idet det i lys av sakens alvor må legges til grunn at det er stor fare for at siktede da vil kunne påvirke forklaringer fra andre medskyldige og/ eller andre impliserte og/ eller vitner i saken.

18) Det vises til det som er sagt om bevisforspillelse. Politiet er av den oppfatning at brev- og besøkskontroll er nok for å ivareta bevisforspillelsesfaren.

19) Det vises til det som er sagt om bevisforspillelse. Politiet er av den oppfatning at brev- og besøkskontroll er nok for å ivareta bevisforspillelsesfaren.

22) Det begjæres at siktede undergis fullstendig isolasjon i 2 - to - uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186a. Det vises til det som anføres nedenfor om bevisforspillelsesfaren, og som gjelder fullt ut i vår begjæring om isolasjon.

24) Det begjæres at siktede undergis brev og besøkskontroll i hele perioden av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt., dette slik at han ikke kan kontakte for eksempel sin kone eller andre for å fjerne eventuelle bevis eller påvirke vitner og/ eller fornærmedes forklaring.

25) [Dersom det begjæres restriksjoner: Skriv særskilt begrunnelse dersom begjæring om restriksjoner etter strpl 186,2. Begrunnelsen skal angi konkret hvilke skadevirkninger som kan oppstå dersom det ikke fastsettes restriksjoner, jf. riksadvokatens direktiv 10.11.1999.]

26) Da politiet har grunn til å tro at de to siktede ikke operer alene, er det viktig at de to siktede ikke får mulighet til å kommunisere med andre involverte. Etterforskningen er i en innledende fase og en rekke etterforskningsskritt gjenstår.

27) Det begjæres at siktede undergis brev- og besøkskontroll i fengslingsperioden av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt. Det vises til begrunnelsen for bevisforspillelsesfare.

29) Det bes videre om kjennelse for fullstendig isolasjon i 2 uker for siktede Dumancic og Moe. Det vise til begrunnelsen for bevisforspillelse.

30) Det begjæres at siktede undergis fullstendig isolasjon i 2 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186a.

31) Det begjæres at siktede undergis fullstendig isolasjon i 1 uke av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186a. Dersom siktede gis anledning til å konferere med andre er det fare for at utveksling av informasjon i form av instrukser/ beskjeder via medinnsatte vil kunne medføre tilpasning av forklaringer og/ eller påvirkning av vitner.

Det begjæres at siktede undergis brev og besøksforbud i 2 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd

1.pkt

32) I medhold av strpl § 186, 2 ledd begjæres brev og besøkskontroll, samt forbud mot å lese aviser eller se kringkasting, i de to første ukene av varetektsperioden. Det antas at media gjennom samtaler av personer som har vært avhørt som vitner eller via andre kilder vil kunne trykke/ sende opplysninger som politiet ikke ønsker at siktede skal kunne gjøres kjent med før han er avhørt.

33) Det begjæres at siktede undergis brev og besøksforbud i 4 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt.

Det begjæres at siktede undergis fullstendig isolasjon i 2 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186a. Dersom siktede gis anledning til å konferere med andre er det fare for at utveksling av informasjon i form av instruksjer/ beskjeder via andre innsatte vil kunne medføre tilpasning av forklaringer og / eller påvirkning av vitner.

34) Det er begjært full isolasjon og brev- og besøksforbud. Begrunnelsen for dette er politiets behov for å etterforske saken i forhold til mottaker/bestiller av ledingen. Enhver mulighet til kontakt med omverdenen, også via andre fengselsinnsatte, antas å gi mulighet til å varsle dem det eventuelt gjelder slik at disse kan forspille bevis i saken, eller eventuelle andre som kan bistå med å fjerne beviser.

35) Det begjæres at siktede undergis brev og besøksforbud i hele fengslingsperioden av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt.

Det vises også her til bevisforspillelsesfaren. Uten brev- og besøksforbud vil han kunne kontakte fornærmede og/eller medskyldige og derved forspille bevis.

36) Det begjæres at siktede undergis brev og besøksforbud av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt. Det vises til begrunnelsen for bevisforspillelsesfaren.

37) Det begjæres at siktede undergis brev- og besøksforbud i 4 uker av hensyn til etterfors-

knigen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd første pkt.

Som begrunnelse for brev- og besøksforbud og fullstendig isolasjon vises det til at bevisforspillelsen refererer seg til påvirkning av vitner, og at siktede derfor ikke må ha noen mulighet til kommunikasjon ut av fengselet, heller ikke via andre innsatte.

39) Skjellig grunn til mistanke vil bli begrunnet i fengslingsmøte. [...]

Vedr brev og besøksforbud vil dette også bli begrunnet nærmere i rettsmøte.

41) Av hensyn til etterforskningen begjæres brev og besøkskontroll i 2 uker, jfr. strpl. § 186 annet ledd første punktum. På bakgrunn av det som er sagt om fare for bevisforspillelse er det nødvendig at politiet får kontrollere siktetes kommunikasjon med omverden. Dette spesielt før vi har fått avklart hans identitet og eventuelle oppholdssted i Norge. Det er overveiende sannsynlig at siktede om han ikke ilegges restriksjoner vil kontakte medhjelpere å søke å påvirke disse til å fjerne bevis / tilpasse forklaringer og dermed vanskeliggjøre etterforskningen. Ileggelse av brev og besøkskontroll antas helt nødvendig for å hindre dette.

44) Restriksjoner under varetekten er begrunnet med at siktede antas å være meget autoritær i sin familie og sitt miljø, og fare for påvirkning av vitner i dette miljøet er overhengende. Så langt viser førstegangsavhørene av familiemedlemmene en ordbruk og et innhold som oser av samkjøring, og med en slik alvorlig siktelse er det av avgjørende betydning at etterforskningen kan avdekke forholdene mest mulig slik de virkelig er uten at vitnene påvirkes av mulige trusler.

45) På denne bakgrunn begjæres det fortsatt brev- og besøkskontroll for en periode av 2 uker. Det tas sikte på at etterforskningen vil ha kommet så langt i løpet av 2 uker at restriksjoner ut over dette ikke antas å være nødvendige.

48) Det begjæres at siktede undergis brev- og besøkskontroll i 4 uker av hensyn til videre etterforskning i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1. pkt. Med hensyn til nærmere be-

grunnelse for en slik kontroll, vises det til punktet ovenfor om bevisforspillelsesfare.

49) Det begjæres at siktede undergis full isolasjon i to uker av hensyn til etterforskningen, jf. straffeprosessloven § 186a. Uten slike restriksjoner må han antas å ville forspille bevis ved å påvirke vitner og medskyldige. Av samme grunn begjæres brev- og besøkskontroll i hele perioden, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd første punktum. Restriksjoner som begjært anses på grunn av sakens art og alvor ikke som et uforholdsmessig inngrep, jf. straffeprosessloven § 170a.

50) Restriksjonene er nødvendig for å hindre at den siktede tar kontakt med personer politiet ønsker å avhøre. Kontakt med disse personene kan gjøre det vanskelig å få frem alle fakta i saken.

51) Det begjæres videre at siktede undergis brev og besøkskontroll i hele fengslingsperioden av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt. Om dette vises det til begrunnelsen for bevisforspillelsesfare.

54) Det begjæres at siktede undergis brev og besøkskontroll i 4 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt. Når det gjelder begrunnelsen for behovet for bruk av restriksjoner i form av brev- og besøkskontroll, vises det til det som er sagt under bevisforspillelsesfare.

55) Når det gjelder den nærmere begrunnelsen for behovet for bruk av restriksjoner, vises det til det som er sagt under bevisforspillelsesfare.

56) Når det gjelder den nærmere begrunnelsen for behovet for bruk av restriksjoner, vises det til det som er sagt under avsnittet «Bevisforspillelsesfare» ovenfor.

57) Når det gjelder den nærmere begrunnelsen for behovet for bruk av restriksjoner, vises det til det som er sagt under avsnittet «Bevisforspillelsesfare» ovenfor.

58) Når det gjelder den nærmere begrunnelsen for behovet for bruk av restriksjoner, vises det til det som er sagt under avsnittet «Bevisforspillelsesfare» ovenfor.

60) Av hensyn til etterforskningen av saken er det

sviktig at de siktede ikke får mulighet til å kommunisere med andre involverte. Etterforskningen er i en innledende fase og en rekke etterforskningskritt gjenstår. Undersøkelser omkring sporing av gods, siktedes bevegelser den siste perioden, siktedes kontakt med andre impliserte, vil åpenbart bli skadelidende dersom de siktede nå løslates.

61) Det er begjært full isolasjon og brev- og besøksforbud. Begrunnelsen for dette er politiets behov for å etterforske saken i forhold til mottaker/bestiller av ledingen. Enhver mulighet til kontakt med omverdenen, også via andre fengselsinnsatte, antas å gi mulighet til å varsle dem det eventuelt gjelder slik at disse kan forspille bevis i saken, eller eventuelle andre som kan bistå med å fjerne beviser.

62) Ovennevnte forhold er også begrunnelse for begjæringen om bruk av restriksjoner i form av brev- og besøkskontroll og fullstendig isolasjon. Dersom de siktede får ukontrollert fellesskap med de andre innsatte er det en nærliggende fare for at de også på denne måten kan forspille bevis i saken.

63) [Begjæringen dreier seg kun om utvidelse av restriksjon-periode]

På bakgrunn av de opplysninger som fremkommer i avhøret av A i dok. 05.06 og den videre etterforskning av saken er det etter politiets oppfatning viktig at de siktede fortsatt undergis fullstendig isolasjon. Det er tale om etterforskning i en stor narkotikasak og saken etterforskes opp mot leverandør av og mottager av det narkotiske stoffet. Dersom de siktede får ukontrollert fellesskap med de andre innsatte er det etter politiets oppfatning en nærliggende fare for at de kan forspille bevis i saken både ved at de kan påvirke hverandre, andre medskyldige og vitner.

Advokat B som er forsvarer for siktede A har opplyst at hennes klient samtykker i ytterligere to ukers isolasjon og videre i at begjæringen behandles som kontorforretning.

64) Dersom siktede får ukontrollert fellesskap med de andre innsatte og medsiktede er det etter politiets oppfatning en reell mulighet for bevisforspillelse ved at han kan påvirke medsik-

tede og vitner i saken. Det her tale om en relativt stor narkotikasak og det er faren for bevisforspillelse knyttet opp mot leverandørleddet som veier tyngst.

66) På grunn av bevisforspillelsesfaren er det svært viktig at de siktede ikke får kommunisert med personer utenfor fengselet. Det bes derfor om fullstendig isolasjon i 14 dager, dette for å hindre at de siktede kommuniserer med personer utenfor fengselet via andre innsatte. Andre innsatte som ikke selv sitter på restriksjoner eller som blir løslatt kan formidle beskjeder ut, og dette forhindres ved fullstendig isolasjon. Det bes videre som at de siktede undergis brev og besøkskontroll i hele fengslingsperioden, dette for å hindre at de selv kommuniserer med personer utenfor fengselet og på den måten gir beskjeder som kan medføre ødeleggelse eller fjerning av bevis eller påvirke andres forklaringer.

67) De siktede anses ikke ferdig avhørt. Det varierer noe hvor mye faktum fra saken de er gjort kjent med. Siktede A er foreløpig ikke avhørt. Mens B er avhørt to ganger og gjort kjent med en rekke bevis i saken, bevis som fremkommer i dokumenter som foreløpig er klausulert for de øvrige. De siktede sitter i samme fengsel.

Det anses som nødvendig av hensyn til etterforskningen at de siktede ikke får anledning til å snakke sammen på dette stadiet i saken. Det vil være meget skadelig for etterforskningen dersom de på den måten får tilgang til informasjon om sakens beviser før de selv er avhørt om det, eller kunnskap om de øvriges forklaringer før de selv har avgitt forklaring om de samme forhold.

Det begjæres derfor at de siktede undergis delvis isolasjon på den måten at de ikke får ha kontakt med hverandre.

Det begjæres rettens kjennelser for delvis isolasjon i resten av varetektperioden på følgende måte:

- Bekim A får ikke ha samvær med C og B
- C får ikke ha samvær med A og B.
- B får ikke ha samvær med A og C

68) Brev- og besøksforbud, samt full isolasjon er nødvendig i startfasen av etterforskningen for

å hindre at siktede gis mulighet til kontakt med medinnsatte i fengselet og derigjennom får mulighet til å formidle informasjon til medskyldige. Det er jo åpenbart at siktede er en del av et større kriminelt nettverk. Det er en kjensgjerning av informasjon via medinnsatte benyttes til å varsle personer utenfor fengselet. Siktede snakker engelsk og bor i X. I denne saken er slike restriksjoner påkrevet for å hindre at siktede får varslet sin oppdragsgiver(e)/ mottaker(e) av narkotikaen.

71) Som nevnt ovenfor under bevisforspillelsesfaren, er det viktig at siktede ikke fritt får kommunisere med personer utenfor fengselet fordi han da kan forspille bevis i saken.

72) Som nevnt ovenfor under bevisforspillelsesfaren, er det viktig at siktede ikke fritt får kommunisere med personer utenfor fengselet fordi han da kan forspille bevis i saken.

73) Det begjæres at siktede undergis brev og besøksforbud i 4 av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt, idet de reelt kan påvirke vitner og skade etterforskningen og så ikke skjer.

74) Det begjæres at siktede undergis brev og besøksforbud i 4 av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt.

75) Det begjæres at siktede undergis fullstendig isolasjon i 2 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186a. Dersom siktede gis anledning til å konferere med andre er det fare for at utveksling av informasjon i form av instrukser/ beskjeder via medinnsatte vil kunne medføre tilpassning av forklaringer og / eller påvirkning av vitner.

Det begjæres at siktede undergis brev og besøksforbud i 4 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt.

76) Det begjæres at siktede undergis fullstendig isolasjon i 2 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186a. Dersom siktede gis anledning til å konferere med andre er det fare for at utveksling av informasjon i form av instrukser/ beskjeder via medinnsatte

vil kunne medføre tilpasning av forklaringer og / eller påvirkning av vitner.

Det begjæres at siktede undergis brev og besøksforbud i 4 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186 annet ledd 1.pkt.

77) Av samme årsak begjæres det brev og besøkskontroll jf strpl. § 286 i hele perioden.

78) Av samme årsak begjæres det brev og besøkskontroll jf strpl. § 186 2.ledd.

79) Av samme årsak begjæres det brev og besøkskontroll jf strpl. § 186 2. ledd.

80) En ber om at siktede underlegges fullstendig isolasjon. Isolasjonen gjelder kun i forhold til siktelsen post I som knytter seg til beslaget av 80 gram amfetamin. Isolasjonen må ses i sammenheng med bevisforspillelsesfaren. Så lenge siktede ikke har forklart seg om beslagene, foreligger det en konkret og reell fare for at han vil kunne ta kontakt med andre og således forspille bevis.

81) De begjærte restriksjoner må sees i sammenheng med bevisforspillelsesfaren. Dersom siktede gis anledning til fritt å kontakte andre medskyldige, eller vitner, eller at han får gitt beskjeder/instruksjoner til disse gjennom andre fengselsinnsatte, vil han kunne forspille bevis og derigjennom skade etterforskningen. Det er derfor påkrevet med fullstendig isolasjon.

82) For å forhindre at bevis forspilles vurderes det avgjørende at de siktede A og B ikke gis anledning til å kommunisere inn og ut av fengselet (brev- og besøksforbud).

83) For å forhindre at bevis forspilles vurderes det avgjørende at de siktede A og B ikke gis anledning til å kommunisere inn og ut av fengselet (brev- og besøksforbud). Det vurderes videre nødvendig at de siktede B og A fratas muligheten til å kommunisere med andre fengslede i saken (delvis isolasjon i forhold til medsiktede).

84) For å forhindre at bevis forspilles vurderes det avgjørende at de siktede A og B ikke gis anledning til å kommunisere inn og ut av fengselet (brev- og besøksforbud). Det vurderes videre nødvendig at de siktede B og A fratas muligheten til å kommunisere med andre fengslede i

saken (delvis isolasjon i forhold til medsiktede).

86) De samme hensyn tilsier at siktede av hensyn til etterforskningen undergis brev- og besøksforbud i fengslingstiden

89) Det vises til begrunnelsen for bevisforspillelse.

94) ..av hensyn til etterforskningen i saken. Det vises til argumentasjon som fremkommer under § 171, nr.2 ovenfor.

95) Det vises til forbrytelsens alvorlige karakter. Det anføres at etterforskningen er i en avgjørende og kritisk fase når det gjelder sikring av bevis.

Det anføres at enhver medinnsatt i fengselet vil utgjøre en mulighet for siktede til å formidle opplysninger til øvrige involverte og vitner og/ eller bli kontaktet av disse.

Det anføres at det er kvalifisert sannsynlighet for at han vil søke å forspille bevis i saken, jfr. ovennevnte. Fengsling uten isolasjon og brev- og besøksforbud vil innebære at siktede fritt kan formidle beskjeder og/eller kontakte øvrige involverte direkte. Det er også av betydning at han skjermes mot å bli kontaktet av øvrige involverte i saken direkte, eller via medinnsatte.

Fengsling uten restriksjoner vil ikke kunne ivareta hensynet til bevissikring på nødvendig måte i denne fasen av etterforskningen så lenge siktede holder opplysninger av betydning tilbake i sin forklaring.

96) ..av hensyn til etterforskningen i saken, jf. straffeprosessloven § 186a. Det vises til det som ovenfor er anført om bevisforspillelsesfaren. Fullstendig isolasjon anses nødvendig slik at de siktede ikke skal kunne samkjøre sine forklaringer i fengslet eller via andre innsatte/personer før de er avhørt av politiet.

98) For å forhindre at bevis forspilles vurderes det avgjørende at A ikke gis anledning til å kommunisere inn og ut av fengselet (brev- og besøksforbud). Det vurderes videre nødvendig at han fratas muligheten for å kommunisere med andre pågrepne i saken (delvis isolasjon i forhold til medsiktede).

99) [Prosesskrift pga forsvarerbegjæring til retten] Fengsling begjæres med samme restriksjoner og begrunnelse som tidligere. Det vises til

ovennevnte påtegnning av 7. oktober 2008.

100) Av hensyn til etterforskningen begjæres 2 uker av fengslingen med brev- og besøkskontroll jfr. str.prl. § 186,1.ledd flg., samt at han i denne perioden ikke gis anledning til kontakt med de medimpliserte A og B

Vedlegg 2

«Særskilt begrunnelse» fra 100 begjæringer:

3) Retten finner at siktede bør fullstendig isolasjon i 2 uker, idet det anses nødvendig av hensyn til etterforskningen i saken. Når det gjelder begjæringen om isolasjon, viser retten igjen til behovet for å hindre at siktede kommuniserer med andre, jf. bemerkningene i påtegningen side 2 i avsnitt om restriksjoner, som retten slutter seg til, og jf. også rettens bemerkninger ovenfor.

5) Selv om siktede blir varetektsfengslet, ser retten det slik at han vil ha en reell mulighet til å forspille bevis og sannsynlighetsovervekt for at han vil benytte muligheten. Retten finner videre at siktede bør undergis fullstendig isolasjon i 2 uker av hensyn til etterforskningen i saken, jf strpl. 186 a. Selv om siktede blir varetektsfengslet med brev- og besøkskontroll, er det påkrevet at han utelukkes fra fellesskap med de andre innsatte, dette av hensyn til etterforskningen i saken. Ut fra sakens omfang og fordi etterforskningen er i startfasen, mener retten at full isolasjon i 2 uker er nødvendig.

12) Retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede ikke gis anledning til å kommunisere med andre involverte. Det vises særlig til at fornærmede og sentrale vitner ikke er avhørt.

15) Hva angår begjæringen om at siktede pålegges brev- og besøksforbud, vises det til det som er nevnt ovenfor om muligheten for bevisforspillelse. [...] Hva angår avis- og kringkastingskontroll, har påtalemyndigheten forbeholdt denne til å gjelde nyhetsformidling. Siktede har ikke motsatt seg slik begrenset kontroll.

19) Retten viser til det som ovenfor er anført om faren for bevisforspillelse

20) Retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede ikke gis anledning til å kommunisere med andre involverte.

21) retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede ikke gis anledning

til å kommunisere med andre involverte. Det vises særlig til den overhengende bevisforspillelsesfaren.

30) Retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede ikke gis anledning til å kommunisere med andre involverte. Det vises særlig til den fare for bevisforspillelse retten har beskrevet ovenfor.

31) [B/B-forbud:] Retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede ikke gis anledning til å kommunisere med andre involverte. Det vises særlig til det store antall pågripelser som er planlagt fra politiets side.

[Isolasjon:] Retten finner at det er en nærliggende fare for at den fengslede vil forspille bevis i saken dersom han ikke holdes isolert. Det vises særlig til at andre personer som er siktet for samme forhold allerede er varetektsfengslet eller vil bli det i den kommende fengslingsperioden. Dersom siktede gis anledning til å konferere med andre innsatte er det fare for at utveksling av informasjon i form av instruksjer og/eller beskjeder via andre medinnsatte vil kunne medføre tilpasning av forklaring og/eller påvirkning av vitner eller medsiktede.

32) Retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede ikke gis anledning til å kommunisere med andre involverte.

38) På dette stadium av saken er det av hensyn til etterforskningen viktig at siktede ikke gis anledning til å kommunisere med andre involverte. Det vises særlig til de navn og telefonnummer som er nevnt i saksdokumentene. Retten mener brev- og besøkskontroll vil være tilstrekkelig til å forhindre dette.

56) På dette stadium av saken er det av hensyn til etterforskningen av stor betydning at siktede ikke får anledning til å kommunisere med eventuelle andre involverte eller vitner. Retten peker på at saken har internasjonale forgreninger hvor politiet er avhengig av bistand og samar-

beid med politimyndighetene i andre land. For å unngå en konkret og nærliggende fare for bevisforspillelse, er retten derfor kommet til at siktede undergis restriksjoner i fengslingstiden

57) Det vises også her til tidligere kjennelser i saken.

58) Retten viser til det som ovenfor er anført om faren for bevisforspillelse, og finner at begjæringen bør tas til følge. Av hensyn til etterforskningen mener retten det særlig påkrevd at siktede ikke gis anledning til kommunisere med andre involverte i saken.

69) Retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede ikke gis anledning til å kommunisere med andre involverte. Det vises særlig til forholdet i post 1, og det er en nærliggende fare for at siktede, dersom han nå løslattes, vil forsøke å varsle andre impliserte. Saken er tidlig i etterforskningen, og politiet må få anledning til å etterforske rundt identiteten til de øvrige to mistenkte. Retten finner imidlertid at politiets behov for å unngå at siktede tar kontakt med andre ivaretas tilstrekkelig gjennom brev- og besøkskontroll.

76) [Brev/besøk:] Retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede ikke gis anledning til å kommunisere med andre involverte. Det vises særlig til det store antall pågripelser som er planlagt fra politiets side.

[Fullst. isolasjon:] Siktede har samtykket til isolasjon i en uke. Retten finner at det foreligger en nærliggende fare for at den fengslede vil forspille bevis i saken dersom han ikke holdes isolert. Det vises særlig til at andre personer som er siktet for samme forhold allerede er varetaksfengslet eller vil bli det i den kommende fengslingsperioden. (2 uker)

87) Retten finner at det av hensyn til etterforskningen er viktig at siktede ikke gis anledning til å kommunisere med andre involverte. Det vises særlig til at det etter all sannsynlig er flere som var delaktige i den forbryterske virksomheten, enten dette nå dreide seg og tyverier eller heleverier eller begge deler.

99) retten viser til det som ovenfor er anført om faren for bevisforspillelse, og finner at begjæringen bør tas til følge

Vedlegg 3

Utdrag fra «Retningslinjer til lov om gjennomføring av straff mv (straffegjennomføringsloven) og til forskrift til loven» fastsatt av Kriminalomsorgens sentrale forvaltning 16. mai 2002 med hjemmel i forskrift til lov om straffegjennomføring av 22. februar 2002 § 7-1. Revidert 27. oktober 2008.

Kapittel 4. Varetekt og andre reaksjoner når det er særskilt bestemt i lov

4.1. Generelle bestemmelser

Behandling av varetektsinnsatte [..]

5) Fengelet skal forholde seg til og håndheve de forbud eller kontrolltiltak (restriksjoner) retten eller påtalemyndigheten har fastsatt og kan ikke uten forhåndsgodkjenning av retten eller påtalemyndigheten endre eller lempe på fastsatte restriksjoner.

6) Det skal føres journal over hvem som har status som varetektsinnsatt etter kapittel 4 i straffegjennomføringsloven med informasjon om hvilke restriksjoner som eventuelt gjelder i henhold til kjennelsen.

Negative virkninger av isolasjon

Skadelige virkninger av fengslingen skal så vidt mulig forebygges for samtlige innsatte. Ved varetektsfengsling skal leder av fengsel legge forholdene til rette for å avhjelpe negative virkninger av isolasjon, jf. straffegjennomføringsloven § 2, annet ledd. Så langt det er praktisk skal varetektsinnsatte tilbys kontaktbetjent. Det skal prioriteres tiltak overfor varetektsinnsatte som er ilagt restriksjoner, og overfor unge varetektsinnsatte. [..]

b) Menneskelig kontakt

De tilsatte skal vise stor grad av imøtekommenhet og yte praktisk hjelp så langt det er mulig overfor varetektsinnsatte som er ilagt restriksjoner. Fengselsprest, sosialtjeneste og helsepersonell bør kontinuerlig vie denne gruppen innsatte særlig oppmerksomhet, for eksempel ved samtaler. Det forutsettes at vedkommende på

forhånd er gjort kjent med restriksjonenes formål slik at forhold ikke omtales som kan skade politiets etterforskning.

Det bør i samråd med politi/påtalemyndighet vurderes om varetektsinnsatte kan motta besøk fra faste besøkende, herunder Røde Kors visitor-tjeneste. Visitoren skal gjøres uttrykkelig oppmerksom på at samtalen ikke skal berøre forhold som har tilknytning til det saksforhold som ga grunnlag for varetektsfengslingen.

c) Kommunikasjon med politiet i forbindelse med endringer i restriksjonene

Endringer i restriksjonene kan ikke foretas uten forhåndssamtykke fra politi/påtalemyndighet. Fengelet skal samarbeide med politi/påtalemyndighet dersom det oppstår spørsmål i forhold til restriksjonene, herunder spørsmål om å oppheve eller lette dem. Fengelets tilsatte skal melde fra til overordnet hvis særlige forhold tilsier at en opphevelse eller lemping av restriksjon bør skje, slik at spørsmålet kan tas opp med politi/påtalemyndighet. Med særlige forhold menes spesielt varetektsinnsattes helsesituasjon. I tilfeller der etterforskningen trekker ut i tid, bør det vurderes å ta opp spørsmålet om opphevelse/lempning av restriksjoner med politi/påtalemyndighet selv om ikke særlige forhold gjør det påkrevet.

Det skal etableres rutiner som sikrer kommunikasjon med politi/påtalemyndighet i tilfeller hvor det synes særlig påkrevet med opphevelse eller lempning av restriksjonene. Eventuelt samtykke til endring/opphevelse skal bekreftes skriftlig av politi/påtalemyndighet.

Anmodning fra politiet, påtalemyndigheten eller domstolen om en redegjørelse for helsetilbudet i fengselet, bør oppfylles. [..]

4.3. Fellesskap

[..] Straffegjennomføringsloven § 48 ble opphevet ved lov av 28. juni 2002 nr. 55. Adgangen til å delta i fellesskap med andre innsatte reguleres nå av reglene om hel og delvis isolasjon i straffeprosessloven §§ 186 annet ledd og 186 a. Delvis isolasjon foreligger når den varetektsinnsatte er utelukket fra samvær med bestemte andre innsatte. Bestemmelse om hvem den varetektsfengslede skal være utelukket fra samvær med treffes av retten, eller av påtalemyndigheten etter fullmakt fra retten. Fullstendig isolasjon foreligger når retten har besluttet at den fengslede generelt skal være utelukket fra fellesskap med de andre innsatte.

Fengselet må snarest mulig sørge for å få kopi av varetektskjennelsen. De restriksjoner som retten har bestemt skal følges nøye.

Innsatte som av retten ennå ikke er besluttet fengslet, skal bare ha adgang til samkvem med

andre innsatte dersom påtalemyndigheten forhåndssamtykker.

Straffegjennomføringsloven § 22, jf. retningslinjene punkt 3.20. Opphold i friluft gjelder tilsvarende. Det bør vurderes utvidet lufting for varetektsinnsatte som ikke har fellesskap med medinnsatte.

4.4. Arbeid, opplæring, program og andre tiltak

[..] Det skal ellers legges til rette for at varetektsinnsatte ilagt restriksjoner kan delta i aktiviteter av ulikt slag, som for eksempel trim, spill, selvstudier og brevkurs som ikke omfattes av eventuelt forbud/er tilpasset restriksjonene. Fengselet bør forespørre politi/påtalemyndighet om aktiviteten kan gjennomføres i fellesskap - eventuelt i begrenset fellesskap - med andre innsatte som ikke er varetektsfengslet i samme sak, eller med tilstedeværelse av en tilsatt. Politi/påtalemyndighet bør særlig forespørres om samtykke i tilfeller der innsatte uttrykker særlig behov for menneskelig kontakt.

Vedlegg 4

Straffeprosesslovens §§ 186 og 186a

§ 186

Den som er pågrepet eller fengslet, har rett til ukontrollert skriftlig og muntlig samkvem med sin offentlige forsvarer.

For øvrig kan retten, i den utstrekning hensynet til etterforskningen i saken tilsier det, ved kjennelse 2 bestemme at den fengslede ikke skal kunne motta besøk eller sende eller motta brev eller annen sending, eller at besøk eller brevveksling bare kan finne sted under kontroll av politiet. Dette gjelder ikke korrespondanse med og besøk fra offentlig myndighet med mindre det er uttrykkelig fastsatt i kjennelsen. Retten kan også bestemme at den fengslede ikke skal ha adgang til aviser eller kringkasting eller at han skal utelukkes fra samvær med bestemte andre innsatte (delvis isolasjon). Retten kan overlate til påtalemyndigheten å bestemme hvilke innsatte den fengslede skal utelukkes fra samvær med.

Kjennelsen skal angi på hvilken måte etterforskningen vil bli skadelidende om ikke den fengslede blir underlagt forbud eller kontroll etter bestemmelsen her. Det skal også gå frem av kjennelsen at bruken av forbud eller kontroll ikke er et uforholdsmessig inngrep.

§ 187 a gjelder tilsvarende.

Ellers gjelder reglene i straffegjennomføringsloven 4 kapittel 4.

§ 186a

Retten kan ved kjennelse beslutte at den fengslede skal utelukkes fra fellesskap med de andre innsatte (fullstendig isolasjon) når varetektsfengsling er besluttet etter § 184 annet ledd, jf § 171 første ledd nr. 2, og det er nærliggende fare for at den fengslede vil forspille bevis i saken dersom han ikke holdes isolert. Er den siktede

under 18 år, kan isolasjon besluttes bare hvis det er særlig påkrevet.

Retten skal fastsette en bestemt tidsfrist for isolasjonen. Fristen skal være så kort som mulig, og må ikke overstige 2 uker. Den kan forlenges ved kjennelse med inntil 2 uker om gangen. Dersom etterforskningens art eller andre særlige omstendigheter tilsier at fornyet prøving etter 2 uker vil være uten betydning, og den siktede er fylt 18 år, kan fristen forlenges med inntil 4 uker om gangen.

Den fengslede kan ikke holdes isolert i et sammenhengende tidsrom på mer enn

a) 6 uker når siktelsen gjelder en straffbar handling som kan medføre straff av fengsel inntil 6 år. Forhøyelse av maksimumsstraffen på grunn av gjentakelse eller sammenstøt av forbrytelser 1 kommer ikke i betraktning. Dersom siktelsen gjelder flere straffbare handlinger som samlet kan føre til en straff av mer enn 6 års fengsel, og tungtveiende hensyn gjør det nødvendig, kan den fengslede likevel holdes fortsatt isolert utover 6 uker.

b) 12 uker når siktelsen gjelder en straffbar handling som kan medføre høyere straff enn fengsel i 6 år. Bokstav a annet punktum gjelder tilsvarende. Dersom tungtveiende hensyn gjør det nødvendig, kan den fengslede holdes fortsatt isolert utover 12 uker.

Fengslede under 18 år kan under ingen omstendigheter holdes isolert i et sammenhengende tidsrom på mer enn 8 uker.

§ 186 tredje og fjerde ledd gjelder tilsvarende.

Vedlegg 5

Riksadvokatens rundskriv nr. 4/2006 om varetekt

VARETEKT

I. INNLEIING

Rundskrivet her er ein revisjon av riksadvokaten sitt rundskriv nr. 5/2002 av 15. november 2002 som no vert oppheva. Dei fleste direktiva i det tidlegare rundskrivet vert tekne oppatt. Dei nye retningslinene knyter seg i fyrste rekkje til endringa av straffeprosesslova § 183 fyrste leden og dei nye reglane om utvida frist for framstilling for retten. Ein gjev og nokre direktiv i samband med dei nye reglane om oppnemning av forsvarar i påtaleinstruksen kapittel 9 A. Rundskrivet inneheld og tillegg og presiseringar som er naudsynte av omsyn til rettsutviklinga og den kritikken som Europarådet sin Tortur- overvåkingskomité (CPT) har retta mot einskilde sider av norsk varetektspraksis i melding av 28. mars 2006 frå besøk i Noreg primo oktober 2005.

Dei viktigaste nye reglane som er sette i verk etter rundskrivet frå 2002, er:

A Ved lov av 28. juni 2002 nr. 55 vart det mellom anna gjort endringar i straffeprosesslova § 183 fyrste leden slik at fristen for å framstille den sikta for varetektsfengsling er «den tredje dagen etter pågripelsen». Også § 98 om den sikta sin rett til advokat ved pågriping og §§ 102 fyrste leden og 103 andre leden fyrste punktum om oppnemning av forsvarar vart endra. Endringane vart gjort gjeldande frå 1. juli 2006. Førearbeida til desse lovendingane er Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) og Innst. O. nr. 68 (2001-2002).

A Frå 1. juli 2006 vart nytt kapittel 9 A i påtaleinstruksen gjort gjeldande. Kapitlet omhandlar oppnemning av forsvarar etter straffeprosesslova § 102.

A Forskrift av 30. juni 2006 nr. 749 om bruk av politiarrest vart også gjort gjeldande frå 1. juli 2006. Forskrifta gjeld uavhengig av kva for ein heimel som er nytta for bruken av politiarrest,

og inneheld mellom anna reglar om tilsyn med dei innsette, overføring frå politiarrest til fengsel, og om tilsyn og rapportering. I samband med forskrifta om bruk av politiarrest, vart det samtidig gjort endringar i politiinstruksen, mellom anna i § 9-2 om rett for dei innsette til å varsle pårørande, advokat eller andre (til dømes arbeidsgjevar) om at dei er pågripne. Samstundes er reglane i politiinstruksen § 9-4 og § 9-6 ført over til forskrifta om politiarrest. Ein viser og til rundskriv frå Politidirektoratet 2006/014 om bruk av politiarrest.

II. GENERELT OM BRUK AV VARETEKT

Bruk av fengsel før straffskuld er fastslått av ein domstol er eit svært alvorleg inngrep og skal berre nyttast når det er naudsynt for effektivt å hindre kriminalitet.

Påtalemakta må nøye vurdere om varetekt er naudsynt, og eventuelt for kor lenge. I førearbeida er det understreka at fristen på fire veker i straffeprosesslova § 185 er ein «lengstefrist for normaltillfellene. Fristen skal settes til 4 uker bare hvis forholdene i den konkrete saken tilsier det. Den skal ikke settes til 4 uker mer eller mindre automatisk». (Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) side 40, sjå også Innst. O. nr. 68 (2001-2002) side 5.) Dette gjeld sjølv sagt tilsvarande for krav frå påtalemakta om fengsling. Utan omsyn til den fengslingsfristen som retten har fastsett, skal den sikta setjast fri straks behovet for varetekt ikkje lenger er til stades, eller er redusert så mykje at ein ikkje kan rekne med at retten ville godta vidare fengsling dersom spørsmålet hadde vorte prøva.

Varetekt og restriksjonar i samband med varetekt skal ikkje i noko høve nyttast som press for å få den sikta til å forklare seg eller til å forklare seg i ein særskild retning, eller for å få han til å samarbeide på anna vis. Det same gjeld sjølv-

sagt ved pågriping og innsetjing i politiarrest. Det er til dømes ikkje lov å nytte pågriping og politiarrest for å få ein sikta til å vedta eit føreligg. Det som her er sagt, gjeld absolutt og utan unntak. Brot på desse prinsippa kan lett vera i strid med straffelova § 325 fyrste leden nr. 1 om grov aktløyse i tenesta, eller straffelova § 324 om forsettleg pliktbrott, eller andre straffebod.

Politimestaren og den ansvarlege politijuristen har eit særleg ansvar for å kontrollere at varetekt og restriksjonar, pågriping og bruk av politiarrest i samband med etterforskinga, berre vert bruka i samsvar med dette rundskrivet. Også statsadvokaten må, i samband med inspeksjon av politidistriktet eller på annan måte, sikre seg at distriktet etterlever desse påboda, og at det har ein effektiv internkontroll for å sikre at det ikkje skjer brott på direktiva. Det må gå fram av inspeksjonsrapporten frå statsadvokaten at slik kontroll har funne stad. Mottek statsadvokaten opplysningar om at det ligg føre brott på desse påboda, skal han straks undersøkje saka.

III. UTVIDA FRIST FOR FRAMSTILLING – RETT TIL ADVOKAT M V

1. Utvida frist for framstilling - straffeprosesslova § 183 fyrste leden, fyrste punktum Fristen for å framstille sikta for fengsling er no «senest den tredje dagen etter pågripelsen», jf. straffeprosesslova § 183 fyrste leden fyrste punktum. Viktige føresetnader for lovendinga er at den totale bruken av varetekt og politiarrest i samband med etterforskinga skal gå ned og at bruken av politiarrest ikkje skal auke, sjå Ot.prp. nr. 66 (2001-2002) side 6 og 21 - 23. Den utvida fristen for framstilling vil særleg kunne minske behovet for varetekt i saker der det er fare for tap av bevis. Påtalemakta skal arbeide aktivt og målretta for at desse føresetnadene vert oppfylde. Den utvida fristen skal berre nyttast når det er naudsynt av omsyn til ei effektiv etterforsking. Ein viser særleg til spesialmerknadane til § 183 i Ot.prp. nr. 66 (2001 - 2002), side 133:

«Belastningen for den siktede må også tas i betraktning. Selv om det isolert sett er grunnlag for å vente med framstilling til den tredje dagen, bør framstilling skje før dersom den siktede el-

lers vil bli holdt lenger i politiarrest enn han ville ha blitt etter gjeldende rett ...»

Etter § 3-1 i forskrifta om bruk av politiarrest skal den pågripne først over frå politiarrest til fengsel innan to døgn etter innsetjinga, med mindre praktiske tilhøve gjer dette umogleg. Dette er ei kodifisering av dei retningslinene som gjaldt før forskrifta vart sett i verk.

Fristen for framstilling er den tredje dagen etter pågripinga og vert difor vesentleg kortare om den sikta er pågripen kort tid før midnatt enn om dette skjer rett etter dette klokkeslettet. Lov om domstolane § 149 gjeld ikkje ved utrekninga av fristen, jf. straffeprosesslova § 183 fyrste ledd. Det har difor ikkje noko å seie om fristen går ut på ein laurdag eller ein heilagdag. Fristen er med andre ord absolutt.

2. Oppnemning av advokat for den sikta

I samband med endringane i straffeprosesslova § 183 fyrste leden, vert det og gjort endringar i straffeprosesslova § 98 fyrste leden om oppnemning av forsvarar for den pågripne. Etter desse reglane skal det «så vidt mogleg» oppnemnast forsvarar når det er klart at den pågripne ikkje kjem til å bli sett fri innan 24 timar etter at han var pågripen. Det er og gjort endringar i §§ 102 og 103. Etter § 102 fyrste leden er hovudregelen at det er retten som skal oppnemne forsvarar, men påtalemakta kan og oppnemne forsvarar etter føresegnene i § 98. I spesialmerknadane til § 98 i Ot.prp. nr. 66 (2001 - 2002) side 132 heiter det:

«Mange personer som er pågrepet, blir løslatt etter kort tid, for eksempel fordi de er sjekket ut av saken. Da vil retten til offentlig forsvarer ikke inntre. Retten inntre først når det er klart at pågripelsen vil vare i mer enn 24 timer. Retten til forsvarer inntre senest når 24 timer er gått og den siktede ikke er løslatt. - Lovforslaget berører ikke retten til å ha privat forsvarer på ethvert trinn av saken, jf straffeprosessloven § 94.

Forsvarer skal oppnevnes straks det er klart at den pågripne vil bli holdt i mer enn 24 timer. Departementet forutsetter at det etableres vaktordninger som gjør det mulig å oppnevne

forsvarere til enhver tid. Likevel må det godtas at det tar noe lenger tid å skaffe forsvarere utenfor alminnelig arbeidstid enn midt i arbeidstiden.

Retten til offentlig forsvarer gjelder «så vidt mulig». Reservasjonen skal forstås på samme måte som det tilsvarende unntaket i gjeldende første ledd (annet ledd etter utkastet).»

Plikta til å oppnemne forsvarar gjeld altså alt når det er klårt at den pågripne ikkje vil bli sett fri innan 24 timar. Er dette klårt allereie når pågripinga skjer, skal det straks oppnemnast forsvarar for den sikta. Det skal vera notoritet over dette slik at ein i ettertid kan kontrollere at påtalemakta har gått rett fram. Forsvarar skal oppnemnast «så vidt mogleg». Dette skal praktiserast strengt. Er det ikkje mogleg å oppnemne forsvarar, skal grunnen til dette nedteiknas i saksdokumenta.

Det er gjeve utfyllande føresegnar om oppnemning av forsvarar i nytt kapittel 9A i påtaleinstruksen. Den sikta må spørjast om han ynskjer forsvarar, og om han ynskjer ein bestemt advokat (§ 9A-1 andre leden). Det er påtalemakta sitt ansvar å avklare om det er retten eller påtalemakta som skal oppnemne forsvarar (§ 9A-2 fyrste leden). Hovudregelen er at det er retten som skal oppnemne, med mindre dette ikkje er praktisk mogleg (§ 9A-2 andre leden). Må påtalemakta stå for oppnemninga, skal den sende melding til retten om dette (§ 9A-6). Det er og gjeve føresegnar om rett til å velje forsvarar, om kven som skal oppnemnast dersom den advokaten som den pågripne har valt ikkje er tilgjengeleg, og om kor lenge oppnemninga skal gjelde (§§ 9A-3, 9A-4 og 9A-5).

3. Kontroll Politimeistaren, den ansvarlege politijuristen, og statsadvokatane må syte for at alle rettar seg etter dei reglane og direktiva som er omtala i punkt III 1 og 2 ovanfor. Dette må og sikrast ved internkontroll og inspeksjon frå statsadvokatane.

IV. BRUK AV POLITIARREST

Den som er varetektsfengsla, bør så langt råd er ikkje plasserast i politiarrest. Alle ledd i påtalemakta har eit ansvar for at politiarrest vert nytta så lite som mogleg.

Ein må særleg vise varsemd med å nytte politiarrest i samband med hovudforhandlingar sidan dette kan gjere det vanskelig for tiltalte å forsvare seg, jf. EMK artikkel 6 og prinsippet om «fair trial». I Rt. 2006 s. 856 kom Høgsteret til at bruk av politiarrest i samband med ei kortvarig hovudforhandling ikkje var ein feil ved saksbehandlingsa, og heller ikkje eit brot på prinsippet om rettferdig rettargang. Det er likevel klårt at langvarig bruk av politiarrest under dårlege tilhøve, kan verte sett på som eit brot på til dømes føresegnene i straffeprosesslova § 280, jf. EMK artikkel 6. Er det unntaksvis naudsynt å nytte politiarrest for å gjennomføre hovudforhandlinga, må dette gjerast så kort som mogleg. Påtalemakta skal og, i eit særskild dokument som leggjast i saka, skriftleg gjera greie for kvifor politiarrest ikkje var til å unngå.

Ein minner også om § 4-2 i forskrifta om politiarrest som fastset: «Politidirektoratet og lokal statsadvokat (tilsynsutvalget) skal føre tilsyn med politiarrestene».

V. RETTSHANDHEVINGSARREST

Påtalemakta bør vurdere å krevje fengsling etter § 172 dersom det støyter mot rettskjenning hjå folk om den sikta ikkje vert fengsla. Det er samfunnet sitt behov som må stå sentralt ved krav om fengsling etter straffeprosesslova § 172, jf. bl.a. Rt. 1996 s. 1032, Rt. 1997 s. 1739, Rt. 2001 s. 940, Rt. 2002 s. 315 og orskurd frå Høgsteretts kjæremålsutval av 12. desember 2006. Det er viktig at påtalemakta gjer sitt til å oppretthalde sosial ro ved å krevje varetektsfengsling i slike høve. Utvidinga av straffeprosesslova § 172 (ved lov av 2. mars 2001 nr. 7) slik at lova også omfattar brotsverk mot straffelova § 228 andre leden andre straffealternativ, jf. § 232, § 229 andre straffealternativ, jf. § 232 og § 229 tredje straffealternativ, har gjort det mogleg å ta omsyn til dette på ein betre måte.

VI. ISOLASJON OG ANDRE RESTRIKSJONAR UNDER VARETEKT

1. Generelt om bruk av restriksjonar

Restriksjonar skal berre krevjast når det er

naudsynt av omsyn til etterforskinga. Det må vurderast om den sikta - trass i fengslinga - kan øydeleggje bevis, kor sannsynleg dette er og kva konsekvensar dette eventuelt vil få.

Det skal ikkje krevjast eller oppretthaldast fleire, eller meir omfattande, restriksjonar enn det som er strengt naudsynt. Ein kan til dømes ikkje bruke restriksjonar for å auke den siktas «sam-arbeidsvilje», «øke konsentrasjonen om saken» eller liknande.

Politiet og påtalemakta må syte for at etterforskinga vert innretta slik at perioden med restriksjonar vert så kort som mogleg. Den ansvarlege politijuristen må heile tida vurdere om det er naudsynt å oppretthalde restriksjonane, også innanfor den tidsfristen som er fastsett av retten. Når det ikkje lenger er fare for at bevis kan verte øydelagde, skal restriksjonane opphøyre.

Restriksjonar må så langt råd praktiserast fleksibelt, og berre brukast for å hindre at bevis vert øydelagde.

2. Isolasjon

Ved lov av 28. juni 2002 nr. 55 vart det gjeve detaljerte reglar om bruk av isolasjon under varetektsfengsling, sjå ny § 186a og endringar i § 186 andre leden. Ein viser til sluttrapport frå Arbeidsgruppe I av 20. juni 2001 side 95 flg. og Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) side 41 flg. og side 134-136 for nærare orientering om desse reglane.

Å halde den fengsla borte frå fellesskap med andre innsette (fullstendig isolasjon), jf. § 186a, er eit svært inngripande tiltak og må nyttast med stor varsemnd.

Delvis isolasjon, jf. § 186 andre leden, bør alltid vurderast som eit alternativ til fullstendig isolasjon, eventuelt i kombinasjon med besøksforbod eller besøkskontroll. Ein skal opplyse kven av dei innsette den sikta ikkje skal ha samvær med. Til dømes kan ein bestemme at den fengsla ikkje har høve til samvær med medsikta. Dette vil likevel ikkje alltid vere nok til å hindre at bevis vert øydelagde. Eit alternativ kan difor vera å seie uttrykkeleg kven den sikta kan ha samvær med, i staden for å bestemme kven han ikkje

skal ha høve til å ha kontakt med, jf. Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) side 134 andre spalte. Dette må truleg også kunne nyttast dersom retten overlet til påtalemakta å avgjere kven av dei innsette den fengsla ikkje kan ha samvær med, jf. § 186 andre leden siste punktum.

3. Brev- og besøksforbod m.m.

Sjølv om det er sett forbod etter straffeprosesslova § 186 andre leden, kan påtalemakta samtykke i besøk og mottak av brev eller liknande, eventuelt under kontroll av politiet. Særleg når den sikta ikkje har høve til samvær med andre innsette, fullstendig eller delvis, må det nøye vurderast å tillate besøk.

Dersom kontroll er tilstrekkeleg, skal det ikkje krevjast forbod. Når retten fastset kontroll, er utgangspunktet at den sikta skal ha same høve til besøk og brevveksling som andre varetektsinnsette, men politiet kan kontrollere besøket og korrespondansen.

4. Grunngeving av krav om restriksjonar

Etter ei tilføyning i straffeprosesslova § 186 tredje leden ved lov av 2. mars 2001 nr. 7, jf. tilføyning i same regel ved lov av 28. juni 2002 nr. 55, jf. § 186a siste leden vedtatt i same lov, skal dom-maren opplyse om på kva måte etterforskinga vil verte skadelidande om den fengsla ikkje får forbod eller vert halden under kontroll eller i isolasjon.

Påtalemakta må gje utfyllande opplysningar om dei skadeverknader som, trass i at den sikta er varetektsfengsla, kan oppstå om restriksjonar ikkje vert fastsett. I riksadvokaten sin publikasjon nr. 1/2003 «Restriksjoner ved varetekt undersøkelse av praksis første halvår 2002», er det konkludert med at kravet om særskilt grunngeving ikkje er godt nok følgd opp i praksis. Berre i 17 % av dei undersøkte sakene var krava til grunngeving tilfredsstillt. Dette kan ikkje aksepterast. Politimestaren, den ansvarlege politijuristen, og statsadvokatane har eit særleg ansvar for å kontrollere at krava vert etterlevde.

5. Varetektsfrådrag

Ved fullstendig isolasjon skal det gjevast eit ekstra varetektsfrådrag «som svarer til en dag for hvert påbegynte tidsrom av 2 døgn», jf. straffelova § 60 fyrste leden andre punktum. Bakgrunnen for regelen går fram av Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) side 54 flg. og side 130. Aktor må opplyse retten om den sikta har vore i varetekt i fullstendig isolasjon, og i tilfelle kor lenge.

Det følgjer av Rt. 2005 s. 1718 og Rt. 2005 s. 1724 at og kortvarig isolasjon gjev ekstra varetektsfrådrag. I ei avgjerd i Rt. 2005 s. 1718 heiter det til dømes at «én times frihetsberøvelse i fullstendig isolasjon gir to dager varetektsfrådrag» (avsnitt 10).

Det vert ikkje gjeve ekstra frådrag ved delvis isolasjon, men det kan i straffutmålinga takast omsyn til at den sikta har vore i delvis isolasjon, jf. Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) side 56 andre spalte. Sjå også Rt. 2002 side 640 der domfelte fekk «en viss reduksjon i straffen på grunn av varetekten, som må ha vært en påkjenning». Aktor skal opplyse retten om det er nytta restriksjonar når den tiltalte har vore varetektsfengsla, og i så fall kor lenge.

VII. OPPLYSNING OM NÅR SAKA ER VENTA FERDIG ETTERFORSKA

Etter straffeprosesslova § 185 andre leden skal påtalemakta gjere kort greie for den etterforskinga som er gjort sidan siste rettsmøte og kva for etterforskingsskritt som står att, slik at retten «får best mulig grunnlag for å føre kontroll med fremdriften i etterforskingen», jf. Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) side 40.

Påtalemakta skal alltid ta inn opplysningar om den etterforskinga som er gjort sidan siste fengslingsmøte, gje ei oversikt over kva som står att og opplyse når ein reknar med at saka er ferdig etterforska, jf. straffeprosesslova § 185 andre leden fyrste punktum. Er det ikkje gjort noko etterforsking etter siste rettsmøte, til dømes fordi saka er ferdig etterforska og grunnlaget for fengsling er unndragings- eller gjentakingsfare, skal dette gjerast kjent saman med opplysning om når hovudforhandling venteleg kan holdast.

VIII. INNSENDING AV KRAV OM FENGSLING OG DOKUMENT TIL RETTEN FØR FENGSLINGSMØTET

Arbeidsgruppe II i «Prosjekt raskere straffesaksbehandling» understreka i sluttrapporten at retten må ha nok opplysningar til å kunne vurdere om det er tilfredsstillande framdrift i saka. Gruppa uttalte m.a. (side 91):

«Med mindre det dreier seg om enkle, oversiktlige saker kan det muligens være hensiktsmessig at forlengelsesbegjæringer blir inngitt allerede 2-3 dager forut for fengslingsmøtet, samtidig med at saksdokumentene, gjerne i form av en kopisak, blir oversendt.»

Arbeidsgruppe I uttalte i sin sluttrapport (s. 100) at den var samd i dette og la til grunn at riksadvokaten burde gje nødvendig instruks. Også departementet slutta seg til dette, jf. Ot. prp. nr. 66 (2001-2002) side 41.

Riksadvokaten har difor fastsett at påtalemakta ved krav om forlenga fengsling til vanleg skal sende fengslingskrav og saksdokument, i original eller kopi, til retten to dagar før fengslingsmøtet. Ein tilrår kontakt med domstolane i distriktet for eventuell nærare avtale om kva for rutiner som bør følgjast.

IX. MELDING TIL PÅRØRANDE OG ADVOKAT OM PÅGRIPING

Etter å ha hatt samtaler med innsette i varetekt under vitjinga i Noreg i oktober 2005, har Torturovervakingskomiteen i Europarådet teke opp att kritikken om at innsette ikkje skal ha fått høve til å varsle pårørande, arbeidsgjevar eller andre slik som bestemt i tidligare brev og rundskriv frå riksadvokaten, jf. nærmare nedanfor under 1 og 2. Komiteen har og fått inntrykk av at ikkje alle har fått høve til å kontakte advokat slik dei skal. Riksadvokaten skjerpar inn at desse reglane skal følgjast. Brot vil ikkje bli akseptert. På enkelte punkt har riksadvokaten fastsett strengere reglar, sjå nærmare nedanfor under 1 og 2.

1. Melding til pårørande

a) Den sikta skal spørjast om han ynskjer at husstanden hans, eller ein annan person han peiker

ut, skal gjevast melding om pågripinga. Det skal i så fall gjevast melding snarast mogleg og til vanleg seinast 2 timar etter at den sikta er tatt inn til politistasjon eller lensmannskontor.

Det skal ikkje gjevast melding når den pågripne er over 18 år og ikkje ynskjer det, med mindre særlege grunnar taler for det.

b) Ein kan la vera å gje melding når det er grunn til å tru at det vil vere til vesentleg skade for etterforskinga, jf. straffeprosesslova § 182 andre leden. Politimeistrane må syte for gode rutiner slik at dei som avgjer om det skal varslast, også har naudsynt kunnskap for å vurdere om ein av omsyn til etterforskinga kan la vera å melde frå.

Avgjerda om ikkje å varsle skal så vidt mogleg treffast av den som har påtaleansvaret for saka eller av den politijuristen som har jourteneste. Er det ikkje mogleg, skal den ansvarlege for arresten eller ein annan erfaren tenestemann treffe avgjerda.

I vurderinga av om ein skal la vera å melde frå av omsyn til etterforskinga, bør det m.a. takast omsyn til:

Kor stor fare det er for at bevis vert øydelagde: I denne vurderinga må ein også ta omsyn til kor stor faren er for at bevis kan verte øydelagde om ein melder frå til den pågripne sin husstand eller til ein annan utpeika person.

Behovet for å gje melding: I utgangspunktet skal det meir til for å la vera å melde frå til den pågripne sin ektefelle, sambuar, foreldre eller andre han bur saman med, enn til ein utanforståande han peikar ut.

Alder og andre personlege forhold hjå den sikta: Vert personar under 18 år pågripne, må det vera særlege grunnar for ikkje å melde frå. For ungdom over 18 år som bur hjå foreldra eller andre omsorgspersonar, skal det også mykje til for ikkje å melde frå. Elles bør det takast omsyn til personlege forhold hjå den sikta, t.d. høg alder, sjukdom, omsorgsplikter m.m.

Til vanleg bør ein ikkje melde frå når den pågripne er over 18 år og er så rusa at det ikkje er mogleg å få eit klart svar på om det er ynskjeleg med varsling.

c) Melding kan politiet gje ved å ta kontakt med

den personen den sikta peikar ut, eller ved at den pågripne sjølv får høve til å varsle pårørande pr. telefon medan politiet høyrer på.

d) Det skal gjerast merknad i vakt- eller arrestjournalen om at det er gjevne melding eller at dette er forsøkt. Er det vedtekte å ikkje melde frå, skal også dette gå fram av vakt- eller arrestjournalen saman med ei stutt grunngjeving.

e) Er det vedtekte å ikkje melde frå til pårørande eller andre i strid med kva den sikta ynskjer, skal spørsmålet prøvast på nytt seinast kvar gong det har gått 12 timar etter at den fyrste avgjerda vart tatt. Vert det fastsett at det framleis ikkje skal varslast, gjeld krava til grunngjeving i bokstav d ovanfor tilsvarende, og det skal gå fram av vakt- og arrestjournal at vedtaket om ikkje å melde frå er halde oppe.

Dersom det heilt unntaksvis er aktuelt å vente med å gje melding til etter at fristen for framstilling er ute, minner ein om regelen i straffeprosesslova § 182 andre leden andre punktum, som fastsett at spørsmålet om manglande melding skal leggjast fram for retten fyrste gongen den pågripne vert framstilt.

Ein minner elles om at ein utanlandsk statsborger som vert pågripne, skal gjerast kjent med at han har rett til å be om at vedkomande konsullære stasjon vert varsla, men ikkje om varsinga kan vere til skade for etterforskinga, jf. påtaleinstruksen § 5-12.

Ein understrekar også at pågripingar utløyser ei særleg aktivitetsplikt i etterforskinga. Ved planlagde pågripingar kan spørsmålet om utsett melding av omsyn til etterforskinga med fordel drøftast og avgjerast før tvangsmidlet vert sett i verk.

2. Kontakt med advokat

Etter straffeprosesslova § 94 fyrste leden har den sikta rett til å få hjelp av ein forsvarar etter eige val på alle steg i saka. Denne retten skal den mistenkte etter påtaleinstruksen § 8-1 andre leden gjerast kjent med før avhøyr, jf. også påtaleinstruksen § 8-4.

Retten til å få hjelp av forsvarar på alle steg i saka inneber også at den sikta får høve til å varsle ein advokat om pågripinga.

Følgjande retningslinjer skal følgjast:

a) Ein førespurnad om å melde frå til advokat bør til vanleg etterkomast snarast råd og seinast 2 timar etter at den pågripne har come til politistasjon eller lensmannskontor. Kjem den pågripne inn etter kl. 22.00, vil det vanlegvis vere nok at det vert gjeve høve til å gje melding morgonen etter.

b) Føremålet med å gje den sikta høve til å kontakte advokat, er i fyrste rekkje å gjere det mogleg for han å melde frå til advokaten om pågripinga. Til vanleg er den mest praktiske framgangsmåten truleg at politiet, etter å ha forsikra seg om at det er den ynskte advokaten som svarer på førespurnaden, overlet til sikta å samtale direkte og ukontrollert med advokaten. Om turvande kan samtalelengda avgrensast tidsmessig, og meir omfattande rådgjeving eller drøftingar utsetjast til ordinær kontakt mellom forsvararen og den sikta kan koma i stand, jf. straffeprosesslova § 186 fyrste leden som bestemmer at den som er pågripen eller fengsla, har rett til ukontrollert skriftleg og muntleg samkvem med den offentlege forsvararen sin.

c) Om advokaten som den pågripne ynskjer ikkje er tilgjengeleg, vil det til vanleg vere tilrekkeleg å leggja att ein beskjed ved kontoret hans om pågripinga og ynskjet om kontakt.

d) Den sikta har rett til fritt val av forsvarar, jf. straffeprosesslova § 94 fyrste leden, om det ikkje er fleire sikta i saka som har motstridande interesser, jf. straffeprosesslova § 95 siste leden. Politiet må ut frå dei faktiske opplysningane i saka vurdere om det er motstridande interesser, og om fleire sikta difor ikkje bør ha same forsvarar av omsyn til etterforskinga. Ved usemje må spørsmålet leggjast fram for retten så snart som mogleg.

e) Det skal gå fram av vakt- eller arrestjournalen at førespurnad frå den sikta om å melde frå til advokat, er etterkome eller prøvd etterkome.

3. Kontroll

Påtalemakta i alle ledd har eit ansvar for at reglane i punkt 1 og 2 ovanfor vert etterlevde. Statsadvokaten må i samband med inspeksjonar

kontrollere at politidistriktet følgjer føresegnene og at distriktet har ein effektiv internkontroll for å sikre at det ikkje skjer brot. Det må gå fram av inspeksjonsrapporten at slik kontroll har funne stad. Får statsadvokaten opplysningar om at føresegnene er brote, skal han straks undersøkje saka.

X. VARETEKTSFENGSLING AV RESIDIVISTAR

Riksadvokaten har i fleire år lagt stor vekt på å motarbeide «kvardagskriminalitet», ikkje minst vinningskriminalitet, jf. m.a. dei siste mål- og prioriteringsrundskriva. Eit av fleire viktige verkemiddel for å motarbeide denne kriminaliteten, er aktiv og målretta bruk av kortvarig varetekt av dei mest aktive tilbakefallsforbrytarane. Dette har fått samla oppslutnad frå politisk hald. Justisdepartementet uttala i Ot. prp. nr. 81 (1999-2000) at departementet var samd med riksadvokaten i at «varetekt bør nyttast aktivt i kampen mot den gjentatte vinningskriminaliteten» (side 12 andre spalte).

Justiskomiteen understreka i Innst. O. nr. 45 (2000-2001) at komiteen har gjeve «entydige signaler om ønske om økt bruk av varetekt mot gjengangerkriminalitet» (side 2). Komiteen uttalte vidare (same staden):

«Komiteen mener fare for nye voldshandlingar er et klart kriterium for bruk av varetekt, og at dette er et viktig virkemiddel for å stoppe voldsutøvere i en tidlig fase.

Komiteen merker seg Riksadvokatens uttalelse om at politi- og påtalemyndighet i forhold til en kjerne av meget aktive vinningskriminelle, og likeledes overfor personer som repeterende begår mindre alvorlige voldshandlingar, har sett behov for økt bruk av varetekt.»

Komiteen tok til orientering riksadvokaten si tilråding om ikkje å utvide lovheimelen for fengsling av residivistar fordi gjeldande regelverk vart sett på som godt nok, men la til grunn at:

«Riksadvokatens intensjon om økt bruk av varetekt overfor de grupper han nevner blir fulgt opp innenfor gjeldende regelverk.

Komiteen understreker at selv om det er full enighet om økt bruk av varetekt overfor gjen-

gangere, har det vært et ønske om å redusere antall varetektsdøgn ved raskare straffesaksbehandling og om at belastningen for varetektsinnsatte med restriksjoner må begrenses så langt som mulig.»

Varetekt må framleis nyttast aktivt mot dei mest iherdige tilbakefallsforbrytarane. Pågriping og framstilling for fengsling bør regelmessig vurderast i forhold til denne gruppa. Det må arbeidast for å få dom i saka så raskt som mogleg, helst innan utgangen av den fyrste fengslingsperioden. Ei god hjelp i arbeidet mot denne typen kriminalitet vil vere bruk av kortvarig varetekt, kombinert med auka straffenivå for vinnings- og valdsbrottsverk.

Som Justiskomiteen understrekar, er det ikkje nokon motsetnad mellom det som her vert sagt om aktiv bruk av varetekt i høve til tilbakefallsforbrytarar og ynskjet om generelt å redusere bruken av varetekt. For tilbakefallsforbrytarar er det tale om svært korte varetektsperiodar og direkte overføring til soning. Dei for lange varetektsperiodane finn ein til vanleg i heilt andre sakstypar, og skuldast då særleg for dårleg framdrift i etterforskinga og lang behandlingstid i domstolane. Dette må løysast gjennom god saksframdrift i alle ledd. På dette området er det gjort mykje godt arbeid i den seinare tida.

Vedlegg 6

Det elektroniske skjemaet

Innrapportering av Begjæring om varetekt med restriksjoner

Til: Politihøgskolen

Fra: politidistrikt v/BID:

Informasjon

Fyll ut ett skjema for
– hver person begjæringen gjelder, og
– hver periode det begjæres for.
Eksempel: A og B begjæres fengslet i samme
begjæring (alt er likt). B løslates etterhvert, mens
A begjæres fengslet for enda en periode: 3 skjemaer
skal fylles ut.
Skjemaet lagres med filnavn: *Saksnr[-lopenr].pdf*
f.eks: 123456789.pdf eller 123456789-02.pdf

Siktede

Navn:

Født: Pnr:

Forholdet

Saksnummer:

Dato for pågripelse:

Hvis saken er "skjernet" i BL, oppgi:

Statistikk-kode:

Begjæringen / perioden:

Dato for begjæringen:

Dato for rettsmøtet:

Ba den fengslede om lettelse i
restriksjonsbruken i løpet av perioden? Nei Ja

Tidsrom (antall dager):	Ilagt av		Gjennom- ført:
	Begjært:	retten:	
Fengsling:	☐	☐	☐
Brev/besøk – kontroll:	☐	☐	☐
Brev/besøk – forbud:	☐	☐	☐
Ikke tilgang til massemedia:	☐	☐	☐
Delvis isolasjon:	☐	☐	☐
Full isolasjon:	☐	☐	☐

Teksten fra saksdokumentene:

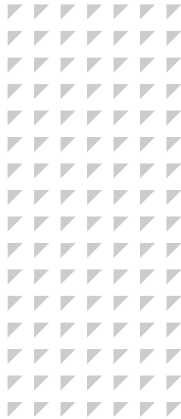
Begjæringen:

Tingrettens beslutning:

Lagmannsrettens beslutning:

Merknader (restriksjoner nødvendig?):

Slemdalsveien 5
Postboks 5027, Majorstuen
0301 Oslo
Tlf: 23 19 99 00
Faks: 23 19 99 01
www.phs.no

POLITIHØGSKOLEN